

UTVRĐENJE ISTINE O PODRIJETLU DJETETA – JESMO LI RAZVILI DOVOLJNO UČINKOVITE MEHANIZME?

Izv. prof. dr. sc. Nataša Lucić *

UDK: 347.611-055.623(497.5)

347.632-055.623(497.5)

341.231.14(4):347.63

DOI: 10.3935/zpfz.76.1.2

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: srpanj 2025.

Obiteljski odnos između roditelja i djeteta započinje djetetovim rođenjem, a norme kojima se reguliraju instituti za utvrđivanje istine o podrijetlu temelj su za uspostavu pravne dimenzije toga odnosa koja ga stavlja pod zaštitu u različitim pravnim sferama. Stoga je važno da ove norme omogućе pravodobno usklađivanje činjeničnog i pravnog stanja, te da otvore prostor za ostvarenje ljudskog prava na privatni i obiteljski život. Rad se bavi pitanjem učinkovitosti nacionalnih mehanizama zaštite identiteta pojedinca kroz pravo na saznanje istine o podrijetlu, te usklađenošću nacionalnih instituta s međunarodnim i europskim standardima zaštite u predmetnom području. Analiziraju se relevantni globalni i regionalni međunarodni dokumenti, te se upućuje na praksu Europskog suda za ljudska prava koja je važna za budući razvoj hrvatskog obiteljskog zakonodavstva u dijelu kojim se reguliraju mehanizmi utvrđivanja i osporavanja majčinstva i očinstva. Daje se ocjena važećih pravnih rješenja, skreće pozornost na nužnost zakonskih reformi s ciljem osiguravanja učinkovitije zaštite prava na saznanje podrijetla i identiteta pojedinca, te se naglašava važnost provođenja daljnjih analiza koja će potaknuti nužne legislativne promjene.

Ključne riječi: podrijetlo, majčinstvo, očinstvo, identitet, obiteljsko zakonodavstvo

---

* Dr. sc. Nataša Lucić, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Stjepana Radića 13, 31 000 Osijek; nlcucic@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0009-0008-9528-3811

1. UVOD**

Posljednjih desetljeća svjedočimo mnogobrojnim promjenama u pravnom shvaćanju obitelji i obiteljskih odnosa, a društvena percepcija visoke vrijednosti obitelji za život pojedinca ostaje konstanta na koju vrijeme ne utječe.¹ Obiteljski odnos roditelja i djeteta prirodno započinje djetetovim rođenjem, a o tome hoće li, kada i na koji način on i pravno zaživjeti, propisuje obiteljskoppravna regulativa. U tom su smislu norme kojima se regulira način utvrđivanja podrijetla djeteta odlučujuće da bi odnos roditelja i djeteta započet rođenjem dobio svoju pravnu dimenziju koja će ga staviti pod obiteljskoppravnu, ali i zaštitu u drugim legislativnim sferama. Zbog toga je ove norme važno kreirati na način da omogućе pravodobno usklađivanje činjeničnog i pravnog stanja, te da što je moguće više šire, a ne sužavaju prostor za zaštitu privatnog i obiteljskog života roditelja i djeteta, pri čemu se ovdje ne misli samo na dijete kao maloljetnu osobu, nego i na punoljetnu u smislu krvnosrodničkog odnosa sa svojim roditeljem.

U kontekstu predmetne problematike, postavlja se pitanje jesmo li zaista kreirali dovoljno učinkovite mehanizme za zaštitu identiteta pojedinca kroz saznanje istine o podrijetlu. Omogućavaju li ovi mehanizmi uspostavu pravedne ravnoteže (suprotstavljenih) interesa na važnost kojih nas posljednjih desetljeća sustavno upozorava Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP)? Jesu li nacionalni instituti za utvrđivanje i osporavanje podrijetla djeteta usklađeni s međunarodnim standardima zaštite prava djeteta da zna tko su mu roditelji? Postoji li usklađenost ovih instituta s nacionalnim (obiteljsko)pravnim sustavom u njegovoj cjelini? U cilju davanja odgovora na postavljena pitanja, u radu se nakon uvodnih razmatranja najprije analizira zaštita prava djeteta na saznanje podrijetla u globalnim i regionalnim međunarodnim dokumentima, a potom u nacionalnom kontekstu. Analiziraju se važeće odredbe hrvatskog obiteljskog zakonodavstva o presumpciji majčinstva i očinstva, utvrđivanja majčinstva i očinstva priznanjem i sudskom odlukom, te osporavanja majčinstva i očinstva, pri čemu se nacionalna rješenja stavlja u komparativnopravni, te u povijesnopravni kontekst. Upućuje se istodobno na praksu ESLJP-a, predmete u kojima je ESLJP razmatrao pravo na identitet i saznanje podrijetla u okviru zaštite prava na privatni i obiteljski život. Zaključno se daje ocjena postojećeg pravnog stanja, identificira se koja je od postojećih legislativnih rješenja nužno mijenjati te se daje poticaj na provođenje daljnjih istraživanja koja će inicirati neophodne legislativne promjene.

** Ovaj je rad financirao Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku internim projektom br. IP-PRAVOS-2 "Pravna zaštita obitelji i ranjivih skupina društva".

¹ Vidi podatke o važnosti obitelji za život ljudi: Our World in Data, *How important family is to people in life*, <https://ourworldindata.org/grapher/how-important-family-is-to-people-in-life> (28. travnja 2025.).

Uvodno je još potrebno napomenuti da se, zbog ograničenja u njegovu opsegu, u radu ne raspravlja o utvrđivanju i osporavanju podrijetla djeteta začetog medicinski pomognutom oplodnjom i/ili o saznanju istine o podrijetlu djeteta u kontekstu (našim zakonodavstvom zabranjenog) surogat majčinstva. Zbog njene kompleksnosti, navedenu tematiku nije moguće raspraviti u okvirima ovoga rada.

2. ZAŠTITA PRAVA (DJETETA) NA SAZNAJE PODRIJETLA U GLOBALNIM I REGIONALNIM MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA

Pravo djeteta na saznanje podrijetla predmet je regulacije više globalnih i regionalnih međunarodnih dokumenata kao posebno određeno ili kao sastavnica nekog drugog, šire definiranog prava. *Konvencija UN-a o pravima djeteta*² (dalje: KPD) prvi je međunarodni dokument koji prepoznaje pravo djeteta da zna svoje roditelje. U čl. 7. st. 1. propisuje da dijete odmah nakon rođenja mora biti upisano u matične knjige te da se djetetu uz pravo na ime i državljanstvo mora jamčiti i “koliko je to moguće, pravo da zna za svoje roditelje i da uživa njihovu skrb”. U st. 2. iste odredbe obvezuje države stranke na primjenu tih prava, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i obvezama koje proizlaze iz odgovarajućih međunarodnih instrumenata. Dakle, KPD jamči djetetu pravo da zna za svoje roditelje³, pri čemu su države slobodne u kreiranju nacionalnih

---

² Konvencija UN-a o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 15/1990, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998.

³ KPD ne definira pojam “roditelj”. Ipak, kako navode Hodgkin i Newel, unazad nekoliko desetljeća definicija pojma “roditelj” bila je prilično jasna. Postojali su “biološki” roditelji, tzv. roditelji po rođenju, a mogli su postojati i “psihološki” roditelji, poput posvojitelja ili udomitelja, koji su djelovali kao primarni skrbnici djeteta. Tijekom vremena je pojam “roditelj” dobio složenije značenje pa tako na primjer “biološki roditelj” može biti genetski roditelj (donor jajne stanice) ili majka koja je rodila dijete. Hodgkin, R.; Newel, P., *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, UNICEF, Geneva, 2007., str. 105. U tom smislu, Tobin i Seow pojašnjavaju da je u skladu s toč. 59. Općeg komentara Odbora za prava djeteta br. 14 (2013) o pravu djeteta da njegovi ili njeni najbolji interesi moraju imati prednost (čl. 3., st. 1.), CRC/C/GC/14, 29. svibnja 2013., ostavljen prostor državama strankama na šire poimanje roditelja od onoga na koje upućuje rođenje, posvojenje ili skrb, a to dovodi do situacije da se koncept roditelja može potencijalno razumijevati kroz tri različite dimenzije koje nisu u svakom slučaju savršeno usklađene: prva, prema kojoj se roditelj određuje po rođenju/gestacijskoj vezi, a to može kod medicinski pomognute oplodnje biti žena koja je rodila dijete, a koja nema nužno genetsku vezu

mehanizama kojima će se postići njegova učinkovita zaštita u onoj mjeri u kojoj se takvim mehanizmima neće odstupati od međunarodnih obveza.⁴ S tim u svezi, u čl. 8. KPD-a obvezuje se države stranke i da osiguraju djetetu pravo na očuvanje svog identiteta, a ako su djetetu nezakonito uskraćene neke ili sve sastavnice identiteta, pravo na odgovarajuću pomoć i zaštitu u cilju njegova što bržeg potvrđivanja. KPD ne definira identitet. Kao neke od njegovih sastavnica u čl. 8. navode se nacionalnost, ime i obiteljski odnosi. No, jasno je da to nije zatvoreni popis elemenata djetetova identiteta i da se u njega svakako mogu uvrstiti i djetetova osobna povijest, rasa, kultura, jezik, pa čak i tjelesni izgled, sposobnosti, osobne sklonosti, itd.⁵

Važno je naglasiti da čl. 7. KPD-a zajamčeno pravo djeteta da zna svoje roditelje (i uživa njihovu skrb) nije apsolutno. Već iz same formulacije prema kojoj su države obvezne djetetu osigurati zaštitu ovog prava “koliko je to moguće” proizlazi diskrecijski prostor državam strankama za procjenu kada zaštitu ovoga prava neće biti moguće ostvariti. U pravnoj se teoriji vodilo dosta rasprava oko opravdanosti takve konvencijske formulacije i okolnostima pod kojima bi bilo prihvatljivo zaključiti kako nije bilo moguće zaštititi djetetovo pravo da zna svoje roditelje.⁶ Kao neke od takvih okolnosti navode se napu-

---

s djetetom; druga, prema kojoj se roditelj određuje kroz genetsku/biološku vezu, što bi bili žena i muškarac čijim je spajanjem spolnih stanica došlo do začeca; treća, prema kojoj se roditeljem ima smatrati osoba koja vrši svakodnevnu skrb za dijete, a koja nije nužno u gestacijskoj ili genetskoj vezi s djetetom. To dovodi do otvaranja mogućnosti da dijete ima više od dva roditelja i roditelje koji ne moraju nužno biti u heteroseksualnoj vezi. Vidi Tobin, J.; Seow, F., *Article 7: The Rights to Birth Registration, a Name, Nationality, and to Know and Be Cared for by Parents*, u: Tobin, J. (ur.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2019., str. 259. i Tobin, J.; McNair, R., *Public International Law and the Regulation of Private Spaces: Does The Convention on the Rights of the Child Impose an Obligation on States to Allow Gay and Lesbian Couples to Adopt?*, *International Journal of Law, Policy and the Family*, vol. 23, br. 1, 2009., str. 110 – 131.

⁴ Inicijalno, čl. 7. KPD-a bio je usmjeren zaštiti prava posvojenog djeteta na saznanje biološkog podrijetla (Hodgkin, Newel, *op. cit.* u bilj. 3, str. 105). Danas se o njemu u raspravlja i u kontekstu prava na saznanje biološkog podrijetla djeteta začetog medicinski pomognutom oplodnjom, te djeteta koje je rodila surogat majka.

⁵ Besson, S., *Enforcing the Child's Right to Know Her Origins: Contrasting Approaches Under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights*, *International Journal of Law, Policy and the Family*, vol. 27, br. 2, 2007., str. 144.

⁶ Vidi, primjerice Ziemele, I., *The Right to Birth Registration, Name and Nationality, and the Right to Know and Be Cared for by Parents*, u: Alen, A. *et.al.* (ur.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007., str. 1 – 37.

štanje djeteta, okolnosti pod kojima identitet oca nije moguće utvrditi ni uz sav uloženi trud jer je do začeca došlo primjerice kaznenim djelom silovanja, a majci nije poznat identitet počinitelja i slično.⁷ Treba, međutim, kod razvoja nacionalnih instrumenata za zaštitu djetetova prava na saznanje podrijetla, kao i kod njihove primjene u praksi, imati na umu da je prostor koji KPD ostavlja za neotkrivanje identiteta roditelja jako skučen. Štoviše, KPD kreće od pretpostavke da, uvijek kada je to moguće, djetetu treba dati informaciju tko su mu roditelji.⁸

Iako ga nedvojbeno jamči, KPD ne rješava niti daje bilo kakve smjernice za rješavanje pitanja sukoba interesa djetetova prava na saznanje podrijetla s drugim djetetovim pravima. U praksi može doći i do suprotstavljanja interesa djeteta na saznanje podrijetla s pravima i interesima drugih osoba. Primjerice kada je u pitanju posvojenje, interesi bioloških i zakonskih roditelja i djeteta u kontekstu saznanja istine o podrijetlu djeteta mogu biti suprotstavljeni. Konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem⁹ u čl. 30. obvezuje nadležna tijela država stranaka da osiguraju čuvanje podataka koji se tiču djetetova podrijetla, posebice podataka o identitetu djetetovih roditelja, ali i ova konvencija određivanje načina i mjere u kojoj će se djetetu osigurati pristup takvim podacima prepušta državama strankama. *Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana)*¹⁰ (dalje: EKOPD) propisuje da se može usvojiti odredba kako bi se omogućilo dovršenje posvojenja bez otkrivanja identiteta posvojitelja djetetovoj biološkoj obitelji. Propisuje isto tako da bi posvojeno dijete trebalo imati pristup informacijama koje imaju nadležna tijela o njegovu podrijetlu, a ako njegovi biološki roditelji imaju zakonsko pravo ne otkriti svoj identitet, nadležno tijelo ostaje otvoreno, u mjeri dopuštenej zakonom, odlučiti hoće li nadjačati to pravo i otkriti identifikacijske podatke, uzimajući u obzir okolnosti i odgovarajuća prava djeteta i njegovih roditelja.¹¹

---

⁷ Tobin, Seow, *op. cit.* u bilj. 3, str. 262.

⁸ Tako i: *ibid.* Treba, naravno, imati na umu i uvijek prisutnu ogradu koju kreira zaštita djetetovih najboljih interesa.

⁹ Konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2013.

¹⁰ Council of Europe Treaty Series – CETS No. 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008. Dostupno: *Details of Treaty No. 202*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyenum=202> (28. travnja 2025.). Hrvatska nije stranaka ove Konvencije. Više o EKOPD-u vidi u Korać Graovac, A., *Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana)*, Dijete i društvo, vol. 11, br. 1-2, 2009., str. 279 – 282.

¹¹ Čl. 22. EKOPD-a.

Promatramo li pravo na saznanje podrijetla iz perspektive ljudskih prava, važno je razjasniti da iako se najvažniji dokument za zaštitu ljudskih prava na europskom prostoru – *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*¹² (dalje: EKLJP) – ne referira izričito na pravo pojedinca na informaciju o njegovu podrijetlu, ovo pravo štiti kao element osobnog identiteta, a koji podliježe pod zaštitu prava na privatni život iz čl. 8. EKLJP-a¹³, o čemu je ESLJP zaključivao u velikom broju svojih predmeta.¹⁴ I *Povelja Europske unije o temeljnim pravima*¹⁵ (dalje: Povelja EU-a) u čl. 7. štiti pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života¹⁶, a u čl. 24. pravo djeteta na osobne odnose i kontakt sa svojim roditeljima.¹⁷ Ni europski instrumenti zaštite ljudskih prava ne definiraju pojam “roditelj” te se i u okvirima europske zaštite prava na privatni i obiteljski život roditelja i djece pojam “roditelj” tumači daleko izvan okvira biološkog roditeljstva proizašlog iz veze heteroseksualnog para¹⁸, što svakako treba imati na umu i u kontekstu zaštite djetetova identiteta.

¹² Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.

¹³ Čl. 8. EKLJP-a: “1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja. 2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje toga prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

¹⁴ Vezu između zaštite identiteta i zaštite prava na privatni život pojedinca u smislu čl. 8., izraženu kroz saznanje istine o podrijetlu, ESLJP je istaknuo još davne 1989. g. u slučaju *Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (zahtjev br. 10454/83, presuda ESLJP-a od 7. srpnja 1989.) potvrđujući stajalište Europske komisije prema kojemu “poštivanje privatnog života zahtijeva da svatko bude u mogućnosti utvrditi pojedinih o svom identitetu kao pojedinačnog ljudskog bića i da ga u načelu ne bi smjele ometati vlasti u dobivanju takvih osnovnih informacija bez posebnog obrazloženja” (toč. 39.). Od tada je ESLJP donio velik broj odluka u kojima ističe slično stajalište. Više o pravu na identitet kao sastavnom dijelu sustava ljudskih prava vidi u Lulić, M.; Muhvić, D., *Pravo na identitet u sustavu ljudskih prava s posebnim osvrtom na selektivnu praksu Europskog suda za ljudska prava*, u: Barbić, J.; Župan, M. (ur.), *Identitet u prekograničnim privatnopravnim odnosima*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2021., str. 47 – 76.

¹⁵ Službeni list Europske unije C 202/389 od 7. lipnja 2016.

¹⁶ Čl. 7. Povelje EU-a: “Svatko ima pravo na poštovanje svojeg privatnog i obiteljskog života, doma i komuniciranja.”

¹⁷ Čl. 24. st. 3. Povelje EU-a: “Svako dijete ima pravo na održavanje redovitog osobnog odnosa i izravan kontakt s oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti s njegovim interesima.”

¹⁸ Vidi fusnotu br. 3.

Analiza relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata upućuje na to da, iako nedvojbeno afirmiraju pravo djeteta na saznanje vlastita podrijetla, teret normativne razrade i uspostave učinkovitih mehanizama njegove zaštite pretežno prepuštaju nacionalnim zakonodavstvima. Uz to, navedeni dokumenti ne sadržavaju dovoljno razrađene smjernice koje bi državama pružile orijentir za ostvarenje pravedne ravnoteže u slučaju kolizije prava na saznanje podrijetla s drugim pravima nositelja tog prava ili pravima trećih osoba. Takav pristup, obilježen visokim stupnjem normativne autonomije država, rezultirao je raznolikošću nacionalnih rješenja i razvojem međusobno različitih pravnih instrumenata za zaštitu prava djeteta na poznavanje vlastita podrijetla. Ako ne obvezujućim, postojeće razlike u nacionalnim rješenjima bi svakako trebalo nastojati umanjiti stvaranjem neobvezujućih međunarodnih instrumenata, načela čije će uvažavanje, ako se ono dogodi, približiti nacionalna zakonodavstva u ovome području. Određena su nastojanja u tom smjeru svakako već i vidljiva. Izrađena je primjerice *Bijela knjiga o načelima koja se odnose na utvrđivanje roditeljstva i njegove pravne posljedice*¹⁹ (dalje: *Bijela knjiga*). Načelom 28. definira se da “interes djeteta u pogledu informacija o njegovom ili njezinom biološkom podrijetlu treba uvažiti zakonodavstvom”. Dakle, za razliku od KPD-a, *Bijela knjiga* se izričito referira na pravo djeteta na poznavanje biološkog roditeljstva, ne ostavljajući tako prostora za široko tumačenje pojma roditelj. U Izvještaju uz *Bijelu knjigu* se ipak naglašava da radna skupina nije izradila načelo kojim bi se utvrdilo apsolutno pravo djeteta da zna svoje podrijetlo. Prepoznaje, međutim, da sva djeca imaju legitiman interes na saznanje podrijetla, te da istodobno u određenim situacijama najbolji interes djeteta ili drugih uključenih osoba može opravdati (djelomično) uskraćivanje takvih informacija djetetu.²⁰

Iako se ovaj rad ne bavi pitanjem utvrđivanja podrijetla djeteta koje je rodila surogat majka, u kontekstu raspravne o neobvezujućim instrumentima usmjerenim harmonizaciji u ovome pravnom području važno je ipak spomenuti i tzv. *Veronska načela*,²¹ koja je 2021. g. uz potporu UN-ova Odbora za prava djece izradila skupina neovisnih stručnjaka, a koja imaju za cilj ponuditi alate za

---

¹⁹ Engl. *Principles Concerning the Establishment and Legal Consequences of Parentage – “The White Paper”*, CDCJ na 79. sjednici 11. do 14. svibnja 2004. Vidi: Izvještaj uz *Bijelu knjigu* koji je izradio Odbor stručnjaka za obiteljsko pravo, 2006. Dostupno: <https://rm.coe.int/16807004c6> (28. travnja 2025.).

²⁰ Toč. 88. Izvještaja uz *Bijelu knjigu*.

²¹ Načela za zaštitu prava djeteta rođenog surogat majčinstvom. Dostupno: *Principles for the protection of the rights of the child born through surrogacy* (engl. *Verona principles*), https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2021-03/VeronaPrinciples_25February2021.pdf (28. travnja 2025.).

kreiranje odgovarajućih zakonodavnih odgovora na izazove zaštite prava djece rođene surogatnim majčinstvom, među ostalima prava na saznanje podrijetla. Načelo zaštite identiteta i pristupa informacijama o podrijetlu definira se kao jedanaesto načelo, a njime se utvrđuje da bi svako dijete trebalo uživati i moći ostvariti svoje pravo na očuvanje identiteta²² uz odgovarajuću pomoć i zaštitu te da sposobnost djeteta da očuva svoj identitet ima trajni, životni utjecaj na dijete i buduće generacije.²³ U tom smislu, države imaju dužnost osigurati da svaka osoba rođena surogat majčinstvom bude u prigodi pristupiti informacijama o svom identitetu, uključujući genetsko, gestacijsko i socijalno podrijetlo.²⁴

Na razini EU-a se posljednjih godina intenzivno radi na razvoju mehanizma s pomoću kojih će se roditeljstvo koje je utvrđeno u jednoj državi članici EU-a priznati i u svim drugim članicama. Vijeće je izradilo *Prijedlog uredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu* (dalje: *Prijedlog uredbe*).²⁵ Ovomu je Prijedlogu uredbe prethodila odluka Suda EU-a u predmetu *Pancharevo*.²⁶ Kako bi se zajamčilo djetetovo pravo na slobodu kretanja,

---

²² Kao elementi identiteta navode se izriječkom nacionalnost, ime i obiteljske veze.

²³ Toč. 11.1. Veronskih načela.

²⁴ Toč. 11.2. Veronskih načela.

²⁵ Prijedlog uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu COM (2022) 695, Bruxelles, 7. prosinca 2022. Dostupno: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/01d08890-76e7-11ed-9887-01aa75ed71a1/language-hr> (28. travnja 2025.). Dokument u kojem je Republika Hrvatska očitovala svoja stajališta o Prijedlogu uredbe dostupan je na: Stajalište Republike Hrvatske o Prijedlogu uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu COM (2022) 695, <https://edoc.sabor.hr/Views/DEUView.aspx?type=HTML&id=2030311> (28. travnja 2025.).

²⁶ V.M.A. protiv Stolična občina, rajon “Pančarevo”, C-490/20, presuda Suda EU-a od 14. prosinca 2021.

Godine 2019. u Španjolskoj je rođena S, kći dviju majki iz Bugarske i Gibraltara. Prema važećem španjolskom pravu, S. nije mogla steći španjolsko državljanstvo jer nijedna majka nije španjolska državljanica. Djetetu je također uskraćeno britansko državljanstvo jer je njezina majka rođena u Gibraltaru od britanskih predaka, a prema važećim propisima o stjecanju britanskog državljanstva, majka ne može prenijeti državljanstvo na svoju kćer. Stoga je bugarska majka zatražila bugarsko državljanstvo za njihovu kćer. Bugarske su vlasti također odbile zahtjev za državljanstvo djeteta uz obrazloženje da dijete ne može imati dvije majke, te je odbijen zahtjev za izdavanje rodnoga lista u kojem su roditelji dvije osobe istog spola. S. je stoga oduzeto bugarsko državljanstvo, a samim tim i državljanstvo EU-a, te je

odlukom u tome predmetu potvrđeno je da ako jedna država članica EU-a prizna roditeljski odnos između djeteta i njegovih roditelja, onda bi to trebale učiniti sve države članice. Premda ova odluka utvrđuje da roditeljstvo treba priznati u cijelom EU-u kako bi se osigurao djetetov pristup pravima koja proizlaze iz legislative EU-a, ona nije riješila pitanje prava koja proizlaze iz nacionalne legislative. Prijedlog uredbe ima za cilj pokriti te preostale nedostatke, posebice u pogledu nasljeđivanja, uzdržavanja, skrbništva ili prava roditelja da djeluju kao zakonski zastupnici djeteta. Jedinstvenim pravilima o pravu koje se primjenjuje na utvrđivanje roditeljstva u prekograničnim situacijama nastoji se olakšati prihvaćanje javnih isprava koje nemaju obvezujući pravni učinak, ali imaju dokaznu snagu u državi članici u kojoj je prethodno utvrđeno roditeljstvo (primjerice rodni list) ili u kojoj su utvrđene druge činjenice osim utvrđivanja roditeljstva (na primjer priznanje očinstva ili davanje suglasnosti za utvrđivanje roditeljstva). U Prijedlogu uredbe navodi se kako se neovisno o razlikama u nacionalnim zakonodavstvima, roditeljstvo obično utvrđuje na temelju zakona²⁷ ili aktom nadležnog tijela²⁸ i upisuje u matične knjige.²⁹ Kako bi se osigurala pravna sigurnost i kontinuitet roditeljstva, ako je roditeljstvo utvrđeno u državi članici u skladu s jednim od prava koje je određeno kao mjerodavno, promjena mjerodavnog prava kao rezultat promjene uobičajenog boravišta osobe koja je rodila ili državljanstva jednog od roditelja ne bi trebala utjecati na već utvrđeno roditeljstvo.³⁰

---

postala izložena riziku od apatridije. Nije imala osobne dokumente i nije mogla napustiti Španjolsku, državu prebivališta obitelji. Nedostatak dokumenata ograničio je S. pristup obrazovanju, zdravstvenoj skrbi i socijalnom osiguranju u Španjolskoj. Dana 14. prosinca 2021. g. Sud EU-a presudio je da je protivno temeljnim pravima zajamčenim člancima 7. i 24. Povelje EU-a o temeljnim pravima da dijete bude lišeno veze s jednim od svojih roditelja kada ostvaruje svoje pravo na slobodno kretanje, a još više zbog toga što su joj roditelji istog spola.

Više o ovom predmetu vidi u Šimović, I.; Kokić, J., *EU Family Law and the Protection of Traditional Family Values*, *InterEULawEast: Journal for the international and european law, economics and market integrations*, vol. 12, br. 2, 2025., str. 37 – 77.

²⁷ Kao primjer se navode zakonske presumpcije majčinstva i očinstva.

²⁸ Kao primjer se navode sudske odluke o utvrđivanju ili osporavanju podrijetla, upravne odluke nakon priznanja očinstva, javnobilježničke isprave u postupku posvojenja, te upisi u odgovarajuće registre. Registar.

²⁹ Toč. 34. Prijedloga uredbe.

³⁰ Toč. 54. Prijedloga uredbe.

3. ANALIZA HRVATSKOG PRAVNOG OKVIRA ZA ZAŠTITU PRAVA NA SAZNANJE PODRIJETLA U SVJETLU MEĐUNARODNIH I KOMPARATIVNOPRAVNIH STANDARDARDA

Možemo reći da je razvoj nacionalnog obiteljskog zakonodavstva, od hrvatske samostalnosti do danas, obilježen trima ključnim reformama. Prva se dogodila usvajanjem Obiteljskog zakona³¹ iz 1998. g. (dalje: ObZ 1998), druga usvajanjem Obiteljskog zakona³² iz 2003. g. (dalje: ObZ 2003), treća usvajanjem Obiteljskog zakona³³ iz 2014. g. (dalje: ObZ 2014), odnosno i danas važećeg Obiteljskog zakona³⁴ iz 2015. g. (dalje: ObZ 2015). Odredbe kojima se regulira područje utvrđivanja i osporavanja podrijetla djeteta mijenjale su se kroz sve tri reforme, ali ni jedna od tih reformi ipak nije donijela znatnije promjene njihova sadržaja. Čak ni Zakon o braku i porodičnim odnosima³⁵ (dalje: ZBPO) koji je bio na snazi do usvajanja ObZ 1998 nije ovo pravno područje uređivao bitno drukčije u odnosu na danas važeće obiteljsko zakonodavstvo. Ono što su tijekom vremena bile ključne promjene odnosilo se uglavnom na pitanje (ne)oborivosti presumpcije majčinstva³⁶, brisanja pa ponovnog vraćanja odredbi o utvrđivanju majčinstva priznanjem i sudskom odlukom³⁷, uvođenja mogućnosti priznanja očinstva djeteta rođenog u braku³⁸, te prava na prizna-

---

³¹ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 162/1998 (nevažeći propis).

³² Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011, 25/2013, 75/2014, 5/2015 (nevažeći propis).

³³ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 75/2014 (nevažeći propis).

³⁴ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023.

³⁵ Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine, br. 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998 (nevažeći propis).

³⁶ ZBPO je poznavao oborivu presumpciju majčinstva (čl. 120a.). Usvajanjem ObZ 1998 presumpcija postaje neoboriva (čl. 52.), a obilježje neoborivosti je zadržala i u ObZ 2003 (čl. 53.). ObZ 2014 ponovno vraća oborivu presumpciju majčinstva (čl. 58.), a oboriva ostaje i u temeljnom tekstu ObZ 2015 (čl. 58.). Međutim, posljednjim izmjenama ObZ 2015 (Narodne novine, br. 156/2023) presumpcija ponovno postaje neoboriva (čl. 58.a). Vidi poglavlje 4.1.

³⁷ ObZ 2014 napušta institute utvrđivanja majčinstva priznanjem i sudskom odlukom koje su poznavali ObZ 1998 i ObZ 2003. Temeljni tekst ObZ 2015 vraća institut utvrđivanja majčinstva sudskom odlukom, a posljednjim izmjenama ovoga propisa u naše obiteljsko zakonodavstvo ponovno je vraćen i institut utvrđivanja majčinstva priznanjem. Vidi poglavlje 4.2.

³⁸ Ovu mogućnost uveo je ObZ 2014, a zadržana je i u ObZ 2015.

nje majčinstva i očinstva punoljetne poslovno nesposobne osobe³⁹, o čemu će se raspraviti kasnije u ovome poglavlju.⁴⁰

Temeljni mehanizmi zaštite djetetova prava na saznanje podrijetla, te usklađenja biološkog, socijalnog i pravnog roditeljstva, kao i rokovi⁴¹ za ostvarenje istoga u nacionalnim su pravnim okvirima ostajali uglavnom nepromijenjeni tijekom više desetljeća, te je danas vidljiva određena neusklađenost hrvatskog prava sa suvremenim supranacionalnim standardima u ovome području. U ovome će se poglavlju raspraviti u čemu se ogledaju te neusklađenosti, kontradikcije koje u hrvatskom pravu postoje u vezi s utvrđivanjem majčinstva i očinstva presumpcijom, priznanjem i sudskom odlukom, te osporavanjem majčinstva i očinstva u parničnim postupcima.

3.1. Presumpcija majčinstva i presumpcija očinstva

Kada je dijete začeto prirodnim putem, pitanje njegova podrijetla od majke, s obzirom na vidljivost trudnoće i porođaja, u pravilu činjenično nije sporno. Stoga se ono i pravno relativno jednostavno utvrđuje primjenom zakonske presumpcije majčinstva prema kojoj “djetetova majka jest žena koja ga je rodila”⁴².

---

³⁹ Pravo na priznanje očinstva poslovno nesposobne osobe prvi je put predviđeno ObZ 2014, a isto pravo poslovno nesposobne osobe uživaju i u danas važećem ObZ 2015. Vidi poglavlje 4.2.

⁴⁰ Znanstvena postignuća u području medicinski pomognute oplodnje zahtijevala su razvoj posebne pravne regulative u vezi s utvrđivanjem i osporavanjem podrijetla djeteta začelog medicinskom oplodnjom što je svakako predstavljalo značajnu novinu u ovom obiteljskopravnom području. Međutim, zaštita prava na saznanje podrijetla djeteta začelog medicinski pomognutom oplodnjom, kako je uvodno napomenuto, nije tema ovoga rada pa se o ovim zakonskim promjenama neće raspravljati. O medicinski pomognutoj oplodnji i saznanju podrijetla vidi u Preložnjak, B., *Modern challenges in the implementation of the child's right to know his origin*, u: Duić, D.; Petrašević, T. (ur.), *EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC 4)*, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2020., str. 1175 – 1203; Hrabar, D., *Podrijetlo djeteta začelog uz medicinski pomognutu oplodnju*, u: Šimunić, V. et al. (ur.), *Reprodukcijaska endokrinologija i neplodnost – Medicinski pomognuta oplodnja IVF*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 671 – 676.; Hrabar, D., *Pravni dosezi medicinske oplodnje u Hrvatskoj*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60, br. 2, 2010., str. 415 – 442.; Šimonović, D., *Medicinski pomognuto začeće*, Organizator, Zagreb, 1997.

⁴¹ Manje promjene u rokovima za osporavanje podrijetla djeteta unio je ObZ 1998 u odnosu na ZBPO.

⁴² Čl. 58.a ObZ 2015. O izazovima primjene presumpcije majčinstva u svjetlu ugovaranja surogat majčinstva na prostoru EU-a vidi u Čulo Margaletić, A.; Preložnjak,

Riječ je, dakle, o neoborivoj presumpciji majčinstva koju je hrvatski zakonodavac, nakon višedesetljetnih rasprava u pravnoj teoriji i promjena zakonodavnog pristupa, ponovno uspostavio pod utjecajem stajališta Ustavnog suda izraženih u novijoj ustavnosudskoj praksi. Naime, u svojoj recentnoj odluci⁴³ Ustavni je sud zauzeo stajalište da načelo *mater semper certa est*, koje još od rimskog doba predstavlja “samorazumljivu i naravnopravnu kategoriju iz, po prirodi stvari, jasnog i vidljivog razloga – nošenja i rađanja djeteta kao nesporne činjenice” (t. 46.), ne bi trebalo dovoditi u pitanje definiranjem presumpcije majčinstva kao oborive. U prilog takvom shvaćanju Ustavni sud navodi da suvremena pravna doktrina “većim dijelom zastupa razloge u korist navedenog načela, uz isticanje uvjerljivih komparativnih razloga da bi odredbe koje reguliraju tzv. reproduktivne tehnologije trebale biti uređene posebnim medicinsko-pravnim propisima umjesto da se navedenim odredbama dovodi u pitanje koherentnost sustava obiteljskopravnih odnosa roditelja i djece” (t. 46.). Također ističe da se na načelo *mater semper certa est* izravno referiraju i odluke ESLJP-a.

Međutim, za pozivanje na praksu ESLJP-a u ovome se kontekstu ne nalazi jasno i logično uporište. Naime, u odlukama toga suda na koje se Ustavni sud referira, nije nigdje naznačeno da bi, u smislu zaštite prava na obiteljski život, presumpcija majčinstva nužno trebala imati oblik neoborive presumpcije. Na isti nedostatak argumentacijskog uporišta upozoravaju i suci Lovorka Kušan i Goran Selanec u svojem izdvojenom mišljenju uz ovu odluku. Razložno, nadalje, ističu i kritiku da većina u sastavu Ustavnog suda u predmetnoj odluci navodi kako suvremena pravna doktrina “većim dijelom zastupa razloge u korist navedenog načela”, a da pritom ne upućuje ni na jedan konkretan izvor koji bi takvu tvrdnju potkrijepio. Stoga s pravom primjećuju da u obrazloženju izostaje argumentacijsko uporište za zaključak o potrebi očuvanja neoborivog karaktera presumpcije majčinstva.

Kada je dijete rođeno u braku, pitanje podrijetla djeteta od oca će se utvrditi primjenom oborive zakonske presumpcije prema kojoj se djetetovim ocem smatra “majčin muž ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili u razdoblju od tristo dana od prestanka braka”⁴⁴, a ako bi se dogodilo da majka djeteta u razdoblju od 300 dana od prestanka braka sklopi novi brak, “muž

B.; Šimović, I., *Presumption of Motherhood on Crossroad of Surrogacy Arrangements in EU*, u: Duić, D.; Petrašević, T. (ur.), *EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC 3)*, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2019., str. 778 – 802.

⁴³ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-I-3941/2015 od 18. travnja 2023. i dva izdvojena mišljenja sudaca, Narodne novine br. 49/2023.

⁴⁴ Čl. 61. st. 1. ObZ 2015.

majke iz posljednjega sklopljenog braka smatra se ocem djeteta”.⁴⁵ Zakonski je, dakle, odgovor na pitanje tko je majka, ali i tko je otac djeteta rođenog u braku normativno jasno određen. Međutim, presumpcija očinstva, za razliku od presumpcije majčinstva, ne mora nužno odražavati stvarno biološko podrijetlo djeteta od oca, pa njezina primjena može dovesti do odstupanja između pravnog i činjeničnog stanja. Upravo je zbog toga ova presumpcija u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu tradicionalno oblikovana kao oboriva.

Mnogobrojna komparativna europska zakonodavstva 300 dana od prestanka braka na koje se vrijeme proteže pretpostavka da je (bivši) muž majke otac djeteta vezuju samo uz prestanak braka smrću. Tako je primjerice u austrijskom⁴⁶, njemačkom⁴⁷, slovenskom⁴⁸, srpskom⁴⁹ i švicarskom⁵⁰ pravu. U hrvatskim je pravnim okvirima desetak godina bila na snazi iznimka od zakonske presumpcije očinstva prema kojoj se ako je majka djeteta u razdoblju do 300 dana od prestanka braka smrću (dakle, samo smrću, ne i razvodom ili poništajem) sklopila kasniji brak, muž majke iz posljednjeg sklopljenog braka ima smatrati ocem djeteta.⁵¹ Iako je zakonodavac inicijativu za uvođenje takvog rješenja u naš obiteljskopравни sustav vidio u, među ostalima, njemačkom i slovenskom sustavu, ovi pravni sustavi smrt kao način prestanka braka vežu uz presumpciju očinstva u drukčijem kontekstu.⁵² Tako njemački Građanski

---

⁴⁵ Čl. 61. st. 2. ObZ 2015.

⁴⁶ Čl. 144. st. 1. toč. 1. austrijskog Građanskog zakonika (njem. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)*). Dostupno: Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (2. svibnja 2025.).

⁴⁷ Čl. 1593. njemačkog Građanskog zakonika (njem. *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*). Dostupno: Bürgerliches Gesetzbuch, <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (2. svibnja 2025.).

⁴⁸ Čl. 113. st. 2. slovenskog Obiteljskog zakona (slo. *Družinski zakonik*, Uradni list Republike Slovenije, br. 15/2017, 21/2018, 22/2019, 67/2019, 200/2020, 94/2022, 5/2023)).

⁴⁹ Čl. 45. st. 2. srpskog Obiteljskog zakona (srp. *Porodični zakon*, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015)).

⁵⁰ Čl. 255. st. 2. švicarskog Građanskog zakonika (njem. *Zivilgesetzbuch (ZGB)*). Dostupno: Schweizerisches Zivilgesetzbuch, https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de (2. svibnja 2025.).

⁵¹ Takvu iznimku od presumpcije očinstva je uveo ObZ 2014 (čl. 61. st. 2), a zadržana je u našem obiteljskom zakonodavstvu sve do posljednjih izmjena ObZ 2015.

⁵² Vidi Rešetar, B., *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I)*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2022., str. 269.

zakonik u čl. 1592. propisuje da je “otac djeteta muškarac 1. koji je u braku s majkom djeteta na dan rođenja, 2. koji je priznao očinstvo ili 3. čije je očinstvo sudski utvrđeno (...)”, a u čl. 1593. da se “Čl. 1592 toč. 1. primjenjuje na odgovarajući način ako je brak prestao smrću i ako se u roku od 300 dana od prestanka braka rodi dijete. Ako je sigurno da je dijete začeto više od 300 dana prije rođenja, to će vremensko razdoblje biti relevantno. Ako žena koja je sklopila novi brak rodi dijete, ono bi bilo dijete bivšeg supruga prema rečenicama 1 i 2 i dijete novog supruga prema članku 1592 toč. 1, te dijete tada treba smatrati samo djetetom novog muža. Ako se očinstvo ospori i ako se konačno i obvezujuće utvrdi da novi muž nije otac djeteta, onda je dijete bivšeg muža”.

Slično njemačkom rješenju, slovenski *Družinski zakonik* u čl. 113. propisuje sljedeće:

“(1) Muž majke djeteta smatra se ocem djeteta rođenog u braku.

(2) Ako brak prestane smrću muža djetetove majke, a dijete se rodi u roku od 300 dana nakon prestanka braka, smatrat će se ocem djeteta muž umrle majke.

(3) Otac djeteta rođenog u braku koji je majka sklopila u roku od 300 dana od prestanka prethodnog braka jest majčin suprug iz novog braka, bez obzira na razlog prestanka prethodnog braka.”

Razlike koje su postojale između rješenja u njemačkom i slovenskom zakonodavstvu u odnosu na ona koja su donedavno vrijedila u hrvatskome dogodile su se zbog nedovoljno objašnjenog odstupanja Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona koji je 2014. g. izradila Vlada Republike Hrvatske od samog Prijedloga Obiteljskog zakona.⁵³ Nelogičnost propisivanja da se presumpcija očinstva primjenjuje na razdoblje od 300 dana od prestanka braka bez obzira na način njegova prestanka, a da se, ako majka u tom razdoblju sklopi novi brak, muž majke iz kasnijeg braka ima smatrati ocem djeteta samo ako je prethodni brak prestao smrću, nije uočena ni kod predlaganja temeljnog teksta ObZ 2015. Nakon gotovo deset godina njegove primjene, usvajanjem posljednjih izmjena ObZ 2015 riječ “smrću” brisana je i iz iznimke od presumpcije očinstva pa se sada muž majke iz posljednjeg braka ima smatrati ocem djeteta bez obzira na

⁵³ Bez jasnijeg obrazloženja u Konačnom prijedlogu Obiteljskog zakona iz 2014. g. navodi se da su “radi pravne sigurnosti izmijenjene odredbe o presumpciji bračnog očinstva u članku 61. i to na način da se presumpcija bračnog očinstva djeteta rođenog u roku od 300 dana od dana prestanka braka odnosi na sve situacije prestanka a ne samo na slučajeve prestanka braka smrću kao što je to bilo predviđeno u Prijedlogu zakona”. Vidi Konačni prijedlog Obiteljskog zakona, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2014., str. 329. (dostupno: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//151%20-%202.pdf> (28. travnja 2025.)).

način prestanka prethodnog braka. Ostaje, ipak, i dalje otvoreno pitanje opravdanosti protezanja presumpcije očinstva na vrijeme od 300 dana od prestanka braka ako brak nije prestao smrću.⁵⁴

Nadalje, potpuno izjednačavanje izvanbračne zajednice s brakom u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu upućuje na primjenu presumpcije očinstva i na izvanbračnu zajednicu. Međutim, evidentnost razloga neprimjenjivosti presumpcije očinstva na izvanbračnu zajednicu kako je definira hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo⁵⁵ dovodi do toga da se u praksi očinstvo djece rođene izvan braka upisuje isključivo na temelju priznanja ili sudske odluke, neovisno o tome žive li, i koliko dugo, roditelji djeteta u izvanbračnoj zajednici.⁵⁶ Ipak, zakonsko određenje prema kojem izvanbračna zajednica stvara sve osobne, imovinske i druge učinke braka, ne samo u obiteljskom nego i u drugim granama prava⁵⁷, te da se nepovoljno postupanje u pogledu prava i dužnosti prema izvanbračnim drugovima u odnosu na bračne ima smatrati diskriminacijom na obiteljskom statusu⁵⁸, pitanje primjene presumpcije očinstva i na izvanbračne zajednice čini sasvim legitimnim. I ovdje je, dakle, vidljivo ono na što se u pravnoj teoriji već i prije često upozoravalo, a to je da potpuno izjednačavanje neformalnih zajednica s formalnima, unatoč zakonskom određenju, u nekim

---

⁵⁴ ObZ 2015 propisuje i iznimku od presumpcije očinstva (čl. 61.a ObZ 2015.) prema kojoj muškarac koji sebe smatra ocem djeteta rođenog za trajanja braka ili u razdoblju do 300 dana od prestanka braka razvodom ili poništajem može uz pristanak majke i majčina muža priznati dijete do upisa djeteta u maticu rođenih. Isto tako, muškarac koji sebe smatra ocem djeteta rođenog za trajanja braka koji je sklopljen u razdoblju do 300 dana od prestanka ranijeg braka može uz pristanak majke i majčina muža iz kasnijeg braka priznati dijete do upisa djeteta u maticu rođenih. Ustavni sud smatra da je, budući da je riječ o oborivoj presumpciji koja se može osporavati sudskim putem ili na neki drugi način propisan zakonom, pravno nelogično da joj se propisuju iznimke (Odluka Ustavnog suda, *op. cit.* u bilj. 43, t. 49). Stajalište prema kojem je “pravno nelogično da se presumpcijama propisuju iznimke” teško je u potpunosti prihvatiti. Nije, naime, neuobičajeno da zakonodavac presumpciju postavi kao opće pravilo, a zatim normativno odredi posebne situacije u kojima se ona ne primjenjuje ili se primjenjuje drukčije. Prema tome, ne možemo reći da takva zakonodavna konstrukcija predstavlja logičku proturječnost, već normativno ograničenje područja primjene presumpcije.

⁵⁵ ObZ 2015 u čl. 11. st. 1. izvanbračnu zajednicu definira kao “životnu zajednicu neudane žene i neoženjenoga muškarca koja traje najmanje tri godine, a kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete ili ako je nastavljena sklapanjem braka”.

⁵⁶ Vidi Hrabar, D.; Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 69 – 98.

⁵⁷ Čl. 11. st. 2. ObZ 2015.

⁵⁸ *Ibid.*

pravnim područjima ipak nije moguće primijeniti.⁵⁹ S tim u svezi, sagledamo li širu europsku perspektivu, točno je da su neka komparativna obiteljska zakonodavstva proširila presumpciju očinstva na zajednice različite od braka, ali uglavnom na one čiji je nastanak i prestanak formaliziran. Tako primjerice nizozemsko⁶⁰ i austrijsko⁶¹ zakonodavstvo koje pravo registracije zajednice daju ne samo istospolnim nego i različitospolnim parovima⁶², presumpciju očinstva protežu i na registrirana partnerstva. Ondje gdje je, slično kao u Hrvatskoj, registrirano partnerstvo rezervirano isključivo za istospolne parove, presumpcija očinstva na registrirana partnerstva nije primjenjiva.⁶³ U Mađarskoj se, primjerice, registrirano partnerstvo također definira kao zajednica osoba istoga spola. I dok, za razliku od Hrvatske, u Mađarskoj i partneri različita spola imaju mogućnost formalizacije izvanbračne zajednice davanjem izjave o njezinu postojanju koja se upisuje pri Komori javnih bilježnika⁶⁴, presumpcija očinstva se ipak ne primjenjuje na takav način formalizirane izvanbračne zajednice.⁶⁵ Ona i dalje ostaje rezervirana samo za bračno očinstvo.⁶⁶

⁵⁹ Vidi, primjerice Hrabar, D., *Izvanbračna zajednica*, u: Hrabar, D. (ur.), *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021., str. 101 – 110.; Lucić, N., *Izvanbračna zajednica i pravna sigurnost*, Narodne novine, Zagreb, 2020; Rešetar, *op. cit.* u bilj. 52, str. 61 – 71.

⁶⁰ Čl. 1:80a. toč. 1. i 1:199 nizozemskog Građanskog zakonika. (niz. *Burgerlijk Wetboek*). Dostupno: Burgerlijk Wetboek Boek 1, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2024-01-01> (2. svibnja 2025.).

⁶¹ Čl. 144. st. 1. toč. 1. austrijskog Građanskog zakonika.

⁶² Kao i pravo na sklapanje braka. Vidi čl. 1:30. toč. 3. nizozemskog Građanskog zakonika i čl. 44. austrijskog Građanskog zakonika.

⁶³ Neka obiteljska zakonodavstva, ondje gdje istospolno obilježje registriranog partnerstva ne dopušta primjenu presumpcije očinstva, ipak predviđaju mehanizam uspostave roditeljskog odnosa s oba partnera iz registrirane zajednice. Vidi čl. 144. st. 2. austrijskog Građanskog zakonika.

⁶⁴ Izjavu o postojanju izvanbračne zajednice mogu dati i istospolni partneri, ne samo partneri različita spola. Dakle, brak je prema mađarskom pravu zajednica života isključivo osoba različitog spola, registrirano partnerstvo istoga spola, a izjavu o postojanju izvanbračne zajednice mogu dati i parovi različitog i istog spola.

⁶⁵ Osim ako izvanbračni drugovi nisu postali roditelji primjenom postupka umjetne oplodnje.

⁶⁶ Vidi Fuglinszky, A., *Hungarian law and practice of civil partnerships with special regard to same-sex couples*, Cuadernos de derecho transnacional, vol. 9, br. 2, 2017., str. 278 – 313.

3.2. Priznanje majčinstva i priznanje očinstva

U posljednjem je desetljeću prisutno previranje u pravnoj teoriji, a koje je posljedično praćeno i promjenama u zakonodavstvu, oko (ne)potrebnosti postojanja zakonskog instituta priznanja majčinstva.⁶⁷ Danas važeće obiteljsko zakonodavstvo i osobi koja se smatra majkom⁶⁸ jednako kao i osobi koja se smatra ocem⁶⁹ djeteta ponovno daje mogućnost priznanja biološkog roditeljstva te o, u pravnoj teoriji prije raspravljenoj argumentaciji *pro* i *contra* takvog rješenja, nije potrebno dodatno raspravljati. Napominje se samo da je i vraćanje instituta priznanja majčinstva u hrvatski obiteljskopравни sustav rezultat uvažavanje iste, već spomenute, odluke Ustavnog suda⁷⁰, na temelju koje je presumpciji majčinstva vraćen neoborivi karakter. Institut priznanja majčinstva Ustavni sud drži nužnim za učinkovitu zaštitu prava djeteta na saznanje podrijetla te su, prema njegovu shvaćanju, učinci izostanka toga instituta iz obiteljskog zakonodavstva neustavni jer se time presumiranoj majci djeteta uskraćuje “mogućnost da joj se majčinstvo utvrdi priznanjem i time svim zainteresiranim subjektima, potencijalnoj majci, a i djetetu, omogući razrješavanje njihovih osobnih stanja i obiteljskih odnosa, osobito ostvarivanje prava djeteta da što jednostavnije i brže sazna svoje podrijetlo” (t. 46.1.). Međutim, teško je bez zadržke prihvatiti stajalište da institut priznanja majčinstva nužno pridonosi učinkovitoj zaštiti prava djeteta na saznanje vlastita podrijetla. Naime, mogućnost priznanja majčinstva ne mora uvijek voditi utvrđivanju biološke istine o podrijetlu djeteta, već u određenim okolnostima može dovesti

⁶⁷ Rešetar ističe da se ostavljanjem mogućnosti priznanja majčinstva i utvrđivanja majčinstva sudskom odlukom ostavlja i “mogućnost zloupotrebe tih instituta radi utvrđivanja majčinstva u slučaju zabranjenog “surogat majčinstva” te da je “ukidanje odredbi o priznanju majčinstva u drugim europskim pravnim sustavima potaknulo kontinuirano zalaganje međunarodnih organizacija protiv povijesne diskriminacije ‘zakonite’ i ‘nezakonite’, odnosno bračne i izvanbračne djece”. Rešetar, *op. cit.* u bilj. 52, str. 262 – 263.

Hrabar kritizira napuštanje instituta priznanja majčinstva “zbog načela ravnopravnosti žene i muškarca, i zbog olakšanog utvrđivanja majčinstva u smislu ostvarenja djetetova prava na saznanje vlastitog podrijetla”. Hrabar, D., *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 131.

Usp. Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2023., str. 13. (dostupno: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2023-11-03/095702/PZ_578.pdf (28. travnja 2025.)) s Konačnim prijedlogom Obiteljskog zakona, *op. cit.* u bilj. 53, str. 192 – 193.

⁶⁸ Priznanje majčinstva regulirano je odredbama čl. 58.b – čl. 58.f ObZ 2015.

⁶⁹ Priznanje očinstva regulirano je odredbama čl. 62. – čl. 69. ObZ 2015.

⁷⁰ Odluka Ustavnog suda, *op. cit.* 43.

i do udaljavanja pravno utvrđenog roditeljstva od stvarnog biološkog stanja. Drugim riječima, mehanizam koji Ustavni sud vidi kao “jednostavan” put do utvrđenja istine o podrijetlu bi mogao biti i “jednostavan” način udaljavanja od te istine. U situacijama u kojima zakonska presumpcija majčinstva ne bi bila dostatna za utvrđivanje identiteta majke, otvara se pitanje ne bi li priznanje majčinstva, ponovno uvedeno u hrvatski obiteljskopравни sustav, trebalo biti popraćeno odgovarajućim biomedicinskim dokazima koji bi omogućili pouzdano utvrđivanje biološkog podrijetla djeteta. Premda se u kontekstu načela ravnopravnosti može povući paralela s priznanjem očinstva, gdje se ne traže isti dokazi, takva usporedba ipak nije potpuno primjenjiva. Naime, nesporno je da u tim specifičnim i rijetkim okolnostima, kada trudnoća i porođaj nisu vidljivi pa se zakonska presumpcija majčinstva ne može primijeniti, mogu nastati opravdane sumnje koje nameću potrebu za pouzdanim načinima utvrđivanja majčina identiteta. Tim više jer upravo neoborivi karakter presumpcije majčinstva na kakav smo se odlučili implicira imperativ da samo žena koja je rodila dijete može biti pravno priznata kao djetetova majka.

S pravnog aspekta, potencijalno veći problem od same suvišnosti pojedinih rješenja leži u onim rješenjima čija provedba može odstupiti od izvorno postavljenih ciljeva zbog kojih su uvedena. U tom je smislu posebice važno ponovno istaknuti već prije uočeni problem⁷¹ koji može nastati u kontekstu davanja bezuvjetne mogućnosti priznanja očinstva, a sada, najnovijim izmjenama obiteljskog zakonodavstva, i majčinstva⁷², svim punoljetnim osobama, neovisno o njihovoj poslovnoj sposobnosti.⁷³ Podsjetimo, takva je mogućnost

⁷¹ Vidi Lucić, N.; Rešetar, B., *Utvrđivanje podrijetla djeteta u novom Obiteljskom zakonu*, Hrvatska pravna revija, vol. 16, br. 3, 2016., str. 133 – 148.

⁷² Kada je riječ o priznanju majčinstva, čl. 58.d. ObZ 2015 propisuje da je za upis priznanja u maticu rođenih potrebno prethodno mišljenje Hrvatskog zavoda za socijalni rad, a to se ne odnosi samo na priznanje majčinstva koje izjavljuje osoba bez poslovne sposobnosti za davanje izjava o osobnim stanjima nego je uvjet za upis priznanja majčinstva koje je izjavila bilo koja osoba, neovisno o poslovnoj sposobnosti. Istom odredbom utvrđuje se obveza ministra nadležnog za poslove socijalne skrbi da pravilnikom popiše sadržaj, oblik i način utvrđivanja prethodnog mišljenja Hrvatskog zavoda za socijalni rad, koja do danas nije ispunjena. Potrebno je napomenuti i da kada je riječ o upisu priznanja očinstva, ObZ 2015 ne predviđa istu obvezu davanja prethodnog mišljenja Hrvatskog zavoda za socijalni rad.

⁷³ Priznati majčinstvo i očinstvo mogu punoljetne osobe neovisno o poslovnoj sposobnosti, maloljetne osobe u dobi iznad 16 godina koje su sposobne shvatiti značenje i pravne posljedice priznanja, a mlađe od šesnaest uz suglasnost zakonskog zastupnika. Vidi čl. 58.c i 63. ObZ 2015.

uvodena uvažavajući stajališta ESLJP-a u predmetu *Krušković protiv Hrvatske*⁷⁴, ali ovime je hrvatski zakonodavac iz jedne krajnosti, potpune nemogućnosti da poslovno nesposobna osoba prizna očinstvo ili pokrene postupak za dokazivanje svoga očinstva, otišao ipak predaleko u drugu krajnost, dajući mogućnost izjave priznanja očinstva i punoljetnoj osobi koja je lišena poslovne sposobnosti u davanju izjava o osobnim stanjima, ne uvjetujući njenu valjanost jasnijim mehanizmima zaštite i/ili pomoći za slučaj da ta osoba nije sposobna shvatiti značenje priznanja ili posljedica koje iz njega proizlaze. Uvid u komparativne europske sustave upućuje na drukčija rješenja. Tako primjerice slovensko obiteljsko zakonodavstvo propisuje da očinstvo može priznati muškarac koji je sposoban shvatiti značenje i posljedice priznanja⁷⁵, a isto vrijedi i za majku koja pristaje na priznanje⁷⁶; švicarski Građanski zakonik priznanje uvjetuje pristankom zakonskog zastupnika⁷⁷; austrijski Građanski zakonik propisuje da će sud po službenoj dužnosti priznanje proglasiti nevažećim ako osoba koja izjavljuje priznanje nije sposobna donositi odluke⁷⁸, itd.

Nadalje, dok su ciljevi traženja pristanka majke na priznanje očinstva⁷⁹ zbog majčina poznavanja istine o očinstvu potpuno jasni, isto se ne može reći i za djetetov pristanak na izjavljeno priznanje. Uz uvažavanje svih nacionalnih i međunarodnih standarda zaštite djetetova prava na izražavanje mišljenja i drugih načina aktivnog uključivanja djeteta u postupke koji se na njega izravno ili neizravno odnose, ovdje ipak ostaju otvorena određena pitanja. ObZ 2015 izrijekom daje pravo izjave pristanka na priznanje isključivo djetetu starijem od 14 godina⁸⁰, dok se djeca mlađa od 14 godina ne spominju ni u kontekstu zaštite prava na izražavanje (neobvezujućeg) mišljenja.⁸¹ Međutim, potrebno je

⁷⁴ *Krušković protiv Hrvatske*, zahtjev br. 46185/08, presuda ESLJP-a od 21. rujna 2011. U toj je presudi ESLJP kritizirao tada važeće obiteljsko zakonodavstvo koje je podnositelja zahtjeva, osobu lišenu poslovne sposobnosti, stavljalo u iznimno nepovoljnu situaciju u kojoj nije mogao priznati očinstvo pred nadležnim tijelima ili pokrenuti postupak za dokazivanje svoga očinstva, bez obveze sustava socijalne skrbi da poduzme bilo koju radnju kako bi se osiguralo da očinstvo osoba lišenih poslovne sposobnosti bude pravilno utvrđeno i upisano.

⁷⁵ Čl. 116. slovenskog Obiteljskog zakona.

⁷⁶ Čl. 117. st. 2. slovenskog Obiteljskog zakona.

⁷⁷ Čl. 260. švicarskog Građanskog zakonika.

⁷⁸ Čl. 154. st. 1. toč. 1.a. austrijskog Građanskog zakonika.

⁷⁹ Čl. 64. st. 1. toč. 1. – 3. i 5. ObZ 2015.

⁸⁰ Čl. 64. st. 1. toč. 4. ObZ 2015.

⁸¹ Naravno, sve dionike postupanja vezanih uz djecu obvezuje opća odredba o zaštiti prava djeteta na izražavanje mišljenja iz čl. 86. ObZ 2015, ali tko će, u kojem

promisliti treba li uopće i u kojem opsegu, neovisno o njegovoj dobi, izraženo mišljenje djeteta biti odlučujuće za upis priznanja. Ovdje je važno podsjetiti na stajališta ESLJP-a u predmetima *Mandet protiv Francuske*⁸² i *Fröhlich protiv Njemačke*.⁸³ Iako se tiču sudskih postupaka o podrijetlu djeteta i iako usporedno upućuju i na određene kontradikcije⁸⁴, iz oba se slučaja može zaključiti kako ESLJP drži da kod postupanja u predmetima ove naravi, bez obzira na njegovu dob, mišljenje djeteta ima obilježje iznimne važnosti, ali ne i odlučivosti. Osim toga, smislenost pojedinih zakonskih određenja treba procjenjivati sistemski, u kontekstu uređenja konkretnog pravnog područja u njegovoj cjelini. S tim u svezi, treba imati na umu da u skladu s domaćim pravom ni dijete starije od 14 godina ne može osobu kojoj je uskratilo svoj pristanak na priznanje onemogućiti u pokretanju sudskog postupka za utvrđivanje očinstva, pa je vrlo izgledno da će onaj kojemu je pristanak uskraćen zaštitu svakako tražiti pri nadležnom sudu. Nije potrebno da dijete u sudskom postupku daje svoj pristanak na donošenje odluke kojom se utvrđuje očinstvo pa se može postaviti pitanje svrhovitosti uvjetovanja upisa priznanja djetetovim pristankom ako će se nastavno za slučaj uskrate pristanka očinstvo i bez djetetove volje svakako utvrditi i upisati u matice. Ne treba zaboraviti ni da naše obiteljsko zakonodavstvo dijete ubraja u krug ovlaštenika za pokretanje postupka za osporavanje očinstva utvrđenog priznanjem⁸⁵, pa za slučaj davanja lažnih izjava o priznanju očinstva dijete, ako to želi, može inicirati osporavanje.

Isto tako, iako obiteljsko zakonodavstvo daje mogućnost osobi koja se smatra ocem djeteta da izjavi priznanje bilo kada za života djeteta, pa i nakon

---

trenutku i na koji način tu obvezu ispuniti ako se priznanje izjavljuje, što je najčešće slučaj, pred matičarom? Ako se podrijetlo utvrđuje u sudskom postupku, djetetu će se imenovati poseban skrbnik, a u postupku priznanja koji za dijete ima isti ishod kao i sudski postupak, dijete ne zastupa nitko izuzev osobe koja je nositelj te obveze kao sadržaja roditeljske skrbi.

⁸² *Mandet protiv Francuske*, zahtjev br. 30955/12, presuda ESLJP-a od 14. siječnja 2016.

⁸³ *Fröhlich protiv Njemačke*, zahtjev br. 16112/15, presuda ESLJP-a od 26. srpnja 2018.

⁸⁴ Ove se kontradikcije tiču procjene najboljih interesa djeteta. Vidi više u Merckx, E., *Fröhlich v. Germany: (Ab)using the child's best interests to safeguard those of others*, 2018. Dostupno: Strasbourg Observers, <https://strasbourgothers.com/2018/11/20/frohlich-v-germany-abusing-the-childs-best-interests-to-safeguard-those-of-others/> (5. svibnja 2025.). Vidi i Sormunen, M., *Understanding the Best Interests of the Child as a Procedural Obligation: The Example of the European Court of Human Rights*, *Human Rights Law Review*, vol. 20, br. 4, 2020., str. 745 – 768.

⁸⁵ Čl. 79. st. 2. ObZ 2015. Vidi poglavlje 4.3.

djetetove smrti ako je dijete ostavilo potomke⁸⁶, analiziramo li odredbe o utvrđivanju očinstva priznanjem u sinergiji s odredbama o utvrđivanju očinstva sudskom odlukom, zaključiti ćemo da dijete ima pravo apsolutnog veta na utvrđenje istine o podrijetlu nakon svoje 18 godine, budući da se očinstvo unatoč dugim rokovima za priznanje ne može utvrditi priznanjem bez djetetova pristanka, a nitko osim samoga djeteta ne može pokrenuti ni sudski postupak za utvrđenje očinstva nakon njegove punoljetnosti, o čemu će se raspraviti u idućem poglavlju.

3.3. Utvrđivanje i osporavanje majčinstva i očinstva sudskom odlukom

Ako to nije bilo moguće postići drugim mehanizmima, istinu o podrijetlu djeteta treba utvrditi sudskim putem. Pritom obiteljsko zakonodavstvo odjeljuje postupke za utvrđivanje od postupaka za osporavanje (prije utvrđenog) podrijetla djeteta.⁸⁷ I dok zakonodavac osobi koja želi priznati majčinstvo ili očinstvo daje takvu mogućnost bilo kada za života djeteta, pa i nakon njegove smrti ako je dijete ostavilo potomke, rokovi za saznanje istine o djetetovu podrijetlu sudskim putem vrlo su kratki, osobito ako govorimo o osporavanju upisanog podrijetla.

U krug ovlaštenika za pokretanje postupaka *utvrđivanja* majčinstva sudskim putem ulazi dijete do navršene 25. godine života, žena koja sebe smatra majkom i Hrvatski zavod za socijalni rad do navršene 18. godine života djeteta.⁸⁸ U krug ovlaštenika za utvrđivanje očinstva sudskim putem ulazi dijete do navršene 25. godine života, majka djeteta, muškarac koji sebe smatra ocem djeteta i Hrvatski zavod za socijalni rad do 18. godine života djeteta.⁸⁹ Slijedom važećih zakonskih rješenja, nije dopušteno pokretanje sudskih postupaka radi utvrđivanja podrijetla nakon što dijete postane punoljetno, osim ako takav postupak pokreće samo dijete, i to najkasnije do svoje 25. godine života. Tako postavljenim rokovima hrvatski zakonodavac zanemaruje standarde razvijene u praksi ESLJP-a, primjerice one iz presude *Jaggi protiv Švicarske*⁹⁰, u kojoj je

⁸⁶ Vidi čl. 65. st. 2. ObZ 2015. Isto, u skladu s čl. 58.e ObZ 2015, vrijedi i za priznanje majčinstva.

⁸⁷ O sudskim postupcima radi utvrđivanja ili osporavanje majčinstva ili očinstva vidi u Aras Kramar, S., *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga II)*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2022.

⁸⁸ Čl. 59. st. 1., čl. 383. st. 1., čl. 385. st. 1., čl. 386. i čl. 387. ObZ 2015.

⁸⁹ Čl. 71., čl. 383. – 387. ObZ 2015.

⁹⁰ *Jaggi protiv Švicarske*, zahtjev br. 58757/00, presuda ESLJP-a od 13. lipnja 2006.

naглашено da potreba pojedinca da utvrdi svoje podrijetlo ne slabi nužno s protokom vremena. Način na koji je ESLJP ocijenio okolnosti predmetnog slučaja nosi važnu interpretativnu poruku s potencijalnim implikacijama za nacionalnu pravnu praksu, sugerirajući da dob podnositelja, sama po sebi, ne može predstavljati dostatan razlog za odbijanje utvrđivanja identiteta roditelja, bez prethodnog razmatranja svih drugih relevantnih čimbenika nužnih za uspostavu pravične ravnoteže između suprotstavljenih interesa. Dok u tom segmentu odstupa, s druge strane je hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo u potpunosti usklađeno sa stajalištima ESLJP-a izraženima u svezi s obvezom postupanja nadležnih tijela kada se izbjegava provođenje medicinskih vještačenja usmjerenih utvrđivanju istine o podrijetlu⁹¹ pa se tako u čl. 390. ObZ 2015⁹² propisuje da ako je sud odlučio da će se izvesti dokaz medicinskim vještačenjem, tada će, uzimajući u obzir žurnost postupka, odrediti i rok do kojega će se čekati na njegovo izvođenje (koji ne smije biti dulji od tri mjeseca), ustanovu koja će obaviti medicinsko vještačenje, vrijeme vještačenja te upozoriti na posljedice izostanka, a ako dokaz nije izveden jer se jedna od stranaka nije odazvala pozivu ili je uskratila izvođenje dokaza, sud ima slobodu procjene od kakvog je to značenja.⁹³

Kada je riječ o postupcima za *osporavanje* podrijetla, u krug ovlaštenika za pokretanje postupka osporavanja majčinstva ulazi dijete do navršene 25. godine života, žena koja je upisana u maticu rođenih kao djetetova majka u roku od šest mjeseci od saznanja za činjenicu koja isključuje njezino majčinstvo, a najkasnije do navršene sedme godine života djeteta i žena koja sebe smatra majkom djeteta, ako istodobno traži da se utvrdi njezino majčinstvo, u roku

⁹¹ Vidi odluke u predmetima Jevremović protiv Srbije, zahtjev br. 3150/05, presuda ESLJP-a od 17. srpnja 2007.; Ebru i Tayfun Engin Çolak protiv Turske, zahtjev br. 60176/00, presuda ESLJP-a od 30. svibnja 2006.; Mikulić protiv Hrvatske, zahtjev br. 53176/99, presuda ESLJP-a od 7. veljače 2002.; Canonne protiv Francuske, zahtjev br. 22037/13, presuda ESLJP-a od 25. lipnja 2015. U navedenim odlukama ESLJP izražava stajalište da odbijanje provođenja genetskih testiranja nije opravdanje za prolongaciju odluke o podrijetlu. Ako se pretpostavljeni roditelj odbije podvrgnuti genetskim testiranjima, nacionalni su sudovi, radi zaštite djetetova prava da zna svoje podrijetlo, ovlašteni utvrditi očinstvo na temelju drugih čimbenika.

⁹² Odredba se odnosi i na postupke za utvrđivanje i na postupke za osporavanje podrijetla.

⁹³ Za detaljniji prikaz stajališta Europskog suda za ljudska prava u vezi s utvrđivanjem očinstva putem DNK analize te s tim povezanim pravnim dvojbama, vidi Jakovac-Lozić, D., *Prosudbe Europskog suda za ljudska prava temeljene na dosezima suvremenih dokaznih sredstava u paternitetskim postupcima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 4, 2011., str. 1131 – 1180.

od šest mjeseci od saznanja da je ona majka tog djeteta, a najkasnije do navršene sedme godine života djeteta.⁹⁴ U krug ovlaštenika za osporavanje bračnog očinstva ulazi dijete do navršene 25. godine života, majka u roku od šest mjeseci od rođenja djeteta i majčin muž u roku od šest mjeseci od saznanja za činjenicu koja isključuje njegovo očinstvo, a najkasnije do sedme godine života djeteta.⁹⁵ U krug ovlaštenika za osporavanje očinstva utvrđenog priznanjem ulazi dijete do navršene 25. godine života, muškarac koji je upisan u maticu rođenih kao otac djeteta u roku od šest mjeseci od dana saznanja za činjenicu koja isključuje njegovo očinstvo, ali najkasnije do navršene sedme godine života djeteta i muškarac koji sebe smatra ocem djeteta ako istodobno traži da se utvrdi njegovo očinstvo, u roku od godine dana od upisa priznanja očinstva u maticu rođenih.⁹⁶

Kao što je vidljivo, osoba koja sebe smatra ocem djeteta rođenog u braku ne može osporavati očinstvo majčinu mužu. Drugim riječima, mogućnost uspostave obiteljskog odnosa biološkog oca i djeteta rođenog u braku ovisi isključivo o "dobroj volji" drugih zainteresiranih strana, prije svega majke i majčina muža. Ni Hrvatski zavod za socijalni rad ne može pokrenuti postupak za osporavanje očinstva djeteta rođenog u braku pa se biološki otac, ako želi dokazati istinu o podrijetlu djeteta, može nadati da će, ako ne majka ili majčin muž, dijete pokrenuti postupak za osporavanje očinstva.⁹⁷ Podsjetimo ovdje

---

⁹⁴ Čl. 75., čl. 393. – 396. ObZ 2015.

⁹⁵ Čl. 79. st. 1., čl. 400. – 405. ObZ 2015.

⁹⁶ Čl. 79. st. 2., čl. 400. – 405. ObZ 2015.

⁹⁷ U skladu s čl. 240. ObZ 2015 dijete ima pravo na posebnog skrbnika u postupcima osporavanja podrijetla pa bi Hrvatski zavod za socijalni rad mogao imenovati djetetu posebnog skrbnika koji će ga zastupati u postupku osporavanja bračnog očinstva ako taj postupak ne želi pokrenuti majka ili majčin muž. S obzirom na normativno predviđenu obvezu imenovanja posebnog skrbnika djetetu u postupcima osporavanja podrijetla, bilo bi metodološki korisno provesti analizu sudske prakse u predmetima osporavanja podrijetla s ciljem ispitivanja uloge posebnog skrbnika u tim postupcima, a potom i utvrđivanja učestalosti slučajeva u kojima dijete zastupa posebni skrbnik zbog toga što majka ili njezin bračni drug nisu htjeli pokrenuti postupak za osporavanje bračnog očinstva, kao i radi procjene potrebe za dodatnim jačanjem uloge posebnog skrbnika u tim postupcima. Treba, ipak, imati na umu i da u ovome trenutku, s obzirom na probleme koje prati sustav posebnog skrbništva u Hrvatskoj, nije realno očekivati da bi se isključivo normativnim proširenjem ovlasti posebnih skrbnika mogla postići stvarna promjena u zaštiti djetetova prava na saznanje podrijetla. Svakomu budućem zakonodavnom jačanju uloge posebnih skrbnika trebalo bi prethoditi jačanje kapaciteta samog sustava posebnog skrbništva, kako bi se osigurala stvarna mogućnost provedbe novih nadležnosti i obveza koje bi im bile povjerene. O izazovima koje prate sustav posebnog skrbništva u

na stajališta ESLJP-a u predmetu *Mizzi protiv Malte*⁹⁸ gdje je ESLJP okolnost da biološki otac nije mogao inicirati sudsko postupanje usmjereno utvrđivanju istine o podrijetlu djeteta, a isto su pravo uživale druge zainteresirane strane, ocijenio diskriminatornom.

Jasno je da zakonsko onemogućavanje biološkog oca djeteta u osporavanju bračnog očinstva datira iz doba pune zaštite braka kao jedinog pravno priznatog i zaštićenog oblika osnivanja obitelji, ali i nedovoljno sigurnih medicinskih metoda za utvrđivanje genetskog podrijetla. Kako je prije istaknuto, nacionalno se obiteljsko zakonodavstvo u tom dijelu nije znatnije mijenjalo od hrvatske samostalnosti.⁹⁹ Povijesno-pravno promatrajući, nije, naravno, Hrvatska izoliran europski primjer u kojem je obiteljskoppravna zaštita braka onemogućila biološke očeve djece rođene u braku u osporavanju očinstva. Međutim, suvremene promjene u obiteljskim odnosima svakako nose i promjene u području pravne regulacije utvrđivanja istine o djetetovu podrijetlu pa se tako reakcije na nemogućnost osporavanja očinstva od strane biološkog oca djeteta rođenog u braku javljaju i u recentnom zakonodavstvu, kao i praksi sudova drugih europskih zemalja.¹⁰⁰ Primjerice Savezni Ustavni sud Njemačke u jednoj svojoj odluci iz 2024. g. ističe da “ako mjerodavno pravo – što je u načelu ustavno dopušteno – isključuje zakonsko očinstvo s više od jednog oca, biološki otac mora imati na raspolaganju dovoljno učinkovit postupak koji mu omogućuje stjecanje zakonskog očinstva”.¹⁰¹

Problem hrvatskog zakonodavstva kada je u pitanju osporavanje podrijetla djeteta leži i u rokovima za pokretanje postupaka za osporavanje. Štoviše, nesuglasje hrvatskog normativnog okvira koji uređuje rokove za pokretanje postupaka u vezi s podrijetlom djeteta sa standardima koje postavlja ESLJP je dodatno izraženo kada je riječ o rokovima za osporavanje podrijetla, budući da su oni još i znatno kraći u odnosu na one propisane za utvrđivanje podrijetla.¹⁰² Tako primjerice ako je očinstvo upisano na temelju presumpcije

---

Hrvatskoj vidi u Lucić, N., *Child's Special Guardian – International and European Expectations and Croatian Reality*, *Balkan Social Science Review*, vol. 17, 2021., str. 97 – 117.

⁹⁸ *Mizzi protiv Malte*, zahtjev br. 26111/02, presuda ESLJP-a od 30. siječnja 2006.

⁹⁹ Ni ZBPO, ni ObZ 1998, ni ObZ 2003, ni ObZ 2014 nisu dopuštali biološkom ocu djeteta rođenoga u braku pokretanje postupka za osporavanje očinstva.

¹⁰⁰ Dio tih promjena odvijao se i pod utjecajem relevantne prakse ESLJP-a.

¹⁰¹ Vidi Odluku Saveznog ustavnog suda od 9. travnja 2024. - 1 BvR 2017/21. Dostupno: Urteil vom 9. April 2024, https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2024/04/rs20240409_1bvr201721.html (28. travnja 2025.).

¹⁰² Jedino kada je u pitanju dijete rokovi se ne razlikuju ovisno o tome radi li se o utvrđivanju ili osporavanju podrijetla – u oba je slučaja rok do navršene 25. godine života djeteta.

ili priznanja, a osoba upisana kao otac djeteta starijeg od sedam godina sazna primjerice za bolest reproduktivnog sustava zbog koje ne može biti biološki roditelj ili da je majka u vrijeme začeća djeteta ostvarivala seksualne odnose s drugim muškarcem, neće imati mogućnost osporavanja očinstva. To znači da će unatoč tomu što ga je majka svjesno dovela u zabludu glede podrijetla djeteta, čime je na njega i svjesno stavila teret odgovornosti koje čine sadržaj roditeljske skrbi¹⁰³, majčin muž i nakon saznanja istine o tome da nije biološki otac djeteta ostati nositelj roditeljske skrbi sve do djetetove punoljetnosti. Štoviše, i nakon što prestane roditeljska skrb, egzistirat će sva prava i dužnosti koji proizlaze iz zakonskog odnosa roditelja i punoljetnog djeteta utvrđeni obiteljskim zakonodavstvom (primjerice uzdržavanje tijekom redovitog školovanja), ali i propisima iz drugih grana prava (primjerice nasljedna prava). Isto tako, osoba koja nakon sedme godine djetetova života sazna za činjenicu da je otac toga djeteta, čak i ako raspolaže znanstvenim dokazima koji to potvrđuju, neće moći pokrenuti postupak za osporavanje očinstva osobi koja je upisana kao otac na temelju priznanja. Nastavno se nameću mnogobrojna složena pravna pitanja, među kojima su odgovornost prema osobi koja nije uspjela ostvariti obiteljske veze sa svojim biološkim djetetom, ali i prema osobi kojoj je, dovođenjem u zabludu, nametnut teret roditeljske skrbi. Otvara se također pitanje utvrđivanja nositelja te odgovornosti kao i potrebe za jasnijom pravnom zaštitom i kreiranjem adekvatnih zakonodavnih okvira za rješavanje ovih složenih odnosa. S obzirom na opsežnost navedenih pitanja, za formulaciju mogućih rješenja i davanje konkretnih preporuka nužna je dublja i sustavnija prosudba ove materije, pripadajuće sudske prakse i komparativnih iskustava.

Sigurno je, međutim, da bi Hrvatski zakonodavac, po uzoru na određena komparativna europska zakonodavstva, primjerice njemačko¹⁰⁴ ili slovensko¹⁰⁵, te uvažavajući stajališta izražene u recentnoj praksi ESLJP-a¹⁰⁶, svakako trebao promisliti o brisanju objektivnih rokova za osporavanje očinstva.

¹⁰³ Prava i dužnosti koji čine temeljni sadržaj roditeljske skrbi utvrđeni su čl. 91. – 101. ObZ 2015.

¹⁰⁴ Njemački građanski zakonik u čl. 1600g propisuje da se očinstvo može pobijati u subjektivnom roku od dvije godine, a koji se računa od saznanja za činjenicu koja isključuje očinstvo.

¹⁰⁵ Slovenski Obiteljski zakon u čl. 131. propisuje da svatko tko smatra da je otac djeteta može osporiti očinstvo osobi koja se prema istom propisu smatra ocem djeteta, ako istodobno zatraži da se utvrdi njegovo očinstvo, a da se tužba mora podnijeti u roku od godinu dana od trenutka kada je saznao za okolnosti iz kojih pretpostavlja da je otac djeteta.

¹⁰⁶ Vidi, primjerice, predmete Kordek protiv Poljske, zahtjev br. 54056/15, presuda ESLJP-a od 17. listopada 2017. i R. L. i drugi protiv Danske, zahtjev br. 52629/11,

Podrijetlo djeteta utvrđeno sudskom odlukom nije dopušteno osporavati.¹⁰⁷ ObZ 2015 propisuje da je protiv drugostupanjske presude o utvrđivanju podrijetla dopuštena revizija.¹⁰⁸ U skladu sa Zakonom o parničnom postupku¹⁰⁹ (dalje: ZPP) stranke mogu podnijeti reviziju protiv drugostupanjske presude u roku od 30 dana od dostave odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske o dopuštenosti revizije¹¹⁰, a da se prijedlog za dopuštenje revizije podnosi sudu koji je izrekao prvostupanjsku presudu u roku od 30 dana od dostave drugostupanjske presude.¹¹¹ U kontekstu rasprave o (ne)dopuštenosti osporavanja podrijetla djeteta utvrđenog sudskom odlukom važno je uzeti u obzir stajališta ESLJP-a u predmetima *Ostane protiv Rumunjske*¹¹² i *Boljević protiv Srbije*.¹¹³ Naime, u ovim, kao i u mnogim drugim predmetima, ESLJP naglašava važnost uspostave pravedne ravnoteže između općeg interesa za zaštitu pravne sigurnosti obiteljskih odnosa i interesa preispitivanja podrijetla u svjetlu znanstvenih dokaza, te u tom smislu ne odobrava postupanja nacionalnih vlasti kojima je osobama koje raspolažu znanstvenim dokazima o biološkom podrijetlu onemogućeno utvrditi ono na što ti dokazi upućuju jer je prethodnim postupcima, koji nisu uključivala dokazivanja genetskim testiranjima, već prosuđivalo o toj pravnoj stvari.

Kada govorimo o odredbama kojima se regulira osporavanje podrijetla djeteta od oca, važno je napomenuti kako je i ovdje vidljiva određena kontradiktornost s odredbama o pravnom uređenju izvanbračne zajednice. Naime, ako je dijete rođeno u izvanbračnoj zajednici, makar ona trajala i više desetljeća,

---

presuda ESLJP-a od 17. ožujka 2017. ESLJP u ovim predmetima upućuje na to da je svijest o činjenici (ne)postojanja biološkog podrijetla odnosno saznanje za isto ključno kod definiranja pretpostavki za iniciranje postupaka za utvrđivanje podrijetla. Prema tome, određivanje kratkih objektivnih rokova za pokretanje tih postupaka može biti u suprotnosti sa standardima zaštite osobnog identiteta koje utvrđuje ESLJP.

¹⁰⁷ Vidi čl. 77. i 81. st. 1. ObZ 2015.

¹⁰⁸ Čl. 392. ObZ 2015.

¹⁰⁹ Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023.

¹¹⁰ Čl. 382. ZPP-a.

¹¹¹ Čl. 388. st. 1. ZPP-a.

¹¹² *Ostane protiv Rumunjske*, zahtjev br. 12547/06, presuda ESLJP-a od 25. veljače 2014.

¹¹³ *Boljević protiv Srbije*, zahtjev br. 47443/14, presuda ESLJP-a od 16. lipnja 2020.

osoba koja se smatra ocem djeteta rođenog u izvanbračnoj zajednici moći će priznati očinstvo i bez pristanka majčina izvanbračnog druga¹¹⁴, a ako je sam majčin izvanbračni drug priznao očinstvo, osoba koja se smatra ocem djeteta moći će osporavati očinstvo utvrđeno priznanjem. Dakle, nema jednakosti između braka i izvanbračne zajednice kada je riječ o utvrđivanju i osporavanju podrijetla djeteta, što potvrđuje da odredba čl. 11. ObZ 2015 nije primjenjiva ni na sva obiteljskoppravna pitanja, a izvan obiteljskog zakonodavstva postoji niz drugih područja gdje potpuno izjednačavanje braka i izvanbračne zajednice zbog razlike u njihovim formalnim obilježjima nije moguće ostvariti.

U skladu s načelom dispozicije i oficijelnosti¹¹⁵, u statusnim stvarima u kojima se utvrđuje ili osporava majčinstvo i očinstvo stranke se u postupku pred sudom ne mogu odreći svojega zahtjeva, priznati zahtjev protivne stranke niti nagoditi se. Sud u ovim postupcima ne može donijeti presudu na temelju priznanja, presudu na temelju odricanja, presudu zbog ogluhe ni presudu zbog izostanka. Takvo ograničenje autonomije stranaka osobito je važno u kontekstu činjenice da prema hrvatskom pravu nije dopušteno osporavati podrijetlo djeteta koje je utvrđeno sudskom odlukom, zbog čega naknadno nije moguće ispraviti pogrešan upis u maticu rođenih izvršen na temelju pravomoćne sudske odluke. Stoga bi zaštita autonomije volje stranaka u sudskom postupku mogla dovesti dijete u situaciju u kojoj više ne bi moglo rabiti pravne mehanizme radi zaštite svojega prava na saznanje podrijetla kada je voljom stranaka sudska odluka rezultirala utvrđenjem podrijetla koje ne odgovara biološkoj istini.

4. ZAKLJUČAK

Brojnost i opseg reformi obiteljskog zakonodavstva koje su zabilježene od stjecanja hrvatske samostalnosti do danas upućuju na zaključak da naš zakonodavac ne oklijeva prilagoditi obiteljsko pravo i njegove ključne institute promjenama koje se u društvu i pravu događaju proteklih desetljeća na nacionalnoj, ali i široj europskoj razini. Tijekom vremena se gotovo sva područja obiteljskog zakonodavstva, s više ili manje uspjeha, nastojalo približiti europskim vrijednostima zaštite obitelji i obiteljskih odnosa, te djece kao aktivnih

---

¹¹⁴ Kada je dijete rođeno u braku, osoba koja se smatra ocem djeteta ne može osporavati očinstvo majčinu mužu, a ni priznati očinstvo bez pristanka majke i majčina muža (vidi iznimku od presumpcije bračnog očinstva propisanu čl. 61.a. ObZ 2015).

¹¹⁵ Čl. 349. ObZ 2015.

nositelja svojih prava, a koje je među ostalim znatno u svojoj praksi kreirao i sam ESLJP. Jedino je područje pravnog uređenja utvrđivanja i osporavanja podrijetla djeteta ostajalo prilično otporno na društvene i pravne inicijatore promjena obiteljskog zakonodavstva. I premda su se određene legislativne promjene događale i u ovom pravnom području, one ipak nisu znatnije zadirale u njegov bitan sadržaj pa smo danas suočeni s činjenicom da naše obiteljsko zakonodavstvo nije uhvatilo “korak s vremenom” kada je riječ o zaštiti identiteta pojedinca kroz saznanje istine o podrijetlu. Vjerojatno bi bilo pogrešno tražiti neke dublje uzročnike takvom pravnom stanju. Izglednije je da su oni vrlo jednostavne naravi i da leže u nedostatku istraživačkog interesa za ovo pravno područje. Izuzmemo li znanstvene rasprave oko zaštite prava na saznanje podrijetla djeteta začetog medicinski pomognutom oplodnjom i uz nju vezane tematike (ne)dopuštenosti surogatnog majčinstva, primijetiti ćemo da domaća pravna teorija nije suviše bogata istraživanjima koja bi mogla potaknuti sustavnije promjene u predmetnom području. Fokus domaće pravne znanosti je, kada govorimo o utvrđivanju i osporavanju podrijetla djeteta, bio uglavnom usmjeren na raspravu oko (ne)oborivosti presumpcije majčinstva, iznimkama u vezi s presumpcijom očinstva, suvišnosti i/ili potrebnosti instituta priznanja i sudskog utvrđenja majčinstva. Posljedično su se događala i višekratna legislativna lutanja u kojima su se ista rješenja u nekoliko navrata mijenjala ili brisala pa ponovno vraćala u naše obiteljsko zakonodavstvo. S druge strane, zakonski nedostaci koji dovode do ozbiljnijih prepreka u zaštiti identiteta, a u širem kontekstu privatnog i obiteljskog života, a koji se ogledaju prije svega u vremenskim i drugim ograničenjima za saznanje istine o podrijetlu, ostaju prisutni i danas. Kao što je prethodno analizirano, većina tih nedostataka datira još iz doba važenja ZBPO-a koji je usvojen prije nego što je Hrvatska postala samostalna zemlja. I dok je primjerice Slovenija, pod utjecajem razložnih stajališta izraženih u pravnoj teoriji i praksi Ustavnog suda¹¹⁶ ispravila slične nedostatke koje je u svoje obiteljsko zakonodavstvo povukla iz istog doba nesamostalnosti kao i Hrvatska, naše obiteljsko zakonodavstvo još uvijek oklijeva učiniti nužne promjene.

Ukidanje objektivnih rokova za utvrđivanje odnosno osporavanje podrijetla, po uzoru na pojedina komparativna europska zakonodavstva, moglo bi pridonijeti snažnijoj zaštiti prava pojedinca na saznanje vlastita biološkog podrijetla. Strogi objektivni rokovi koji u potpunosti onemogućuju pokretanje postupaka nakon proteka određenog vremena mogu dovesti do situacija u ko-

¹¹⁶ O tome vidi u Novak, B., *Offene Fragen der Anerkennung der Elternschaft in der Republik Slowenien*, Godišnjak Akademije pravni znanosti Hrvatske, vol. 8, br. posebni broj, 2017., str. 35 – 50.

jima pojedinci trajno gube mogućnost ostvarivanja prava na utvrđenje vlastita identiteta ili uspostavljanje pravnog odnosa s biološkim roditeljem. U tom se smislu u komparativnom pravu sve više prepoznaje potreba fleksibilnijeg pristupa koji bi omogućio uzimanje u obzir konkretnih okolnosti svakog pojedinog slučaja. S druge strane, eventualno ukidanje objektivnih rokova za osporavanje ili utvrđivanje podrijetla djeteta moglo bi imati i određene pravne posljedice za stabilnost već uspostavljenih obiteljskih odnosa i međusobna prava i obveze članova obitelji. Mogućnost pokretanja takvih postupaka bez vremenskog ograničenja mogla bi dovesti do naknadnih promjena pravnog statusa roditelja i djeteta i nakon dugog vremenskog razdoblja, što bi se moglo odraziti na pitanja roditeljske skrbi, obveze uzdržavanja te nasljednopravnih odnosa među članovima obitelji. Upravo je zbog toga važno osigurati određene korektivne mehanizme kojima će se očuvati stabilnost pravnih odnosa radi zaštite najboljeg interesa djeteta pri odlučivanju o zahtjevima za osporavanje ili utvrđivanje roditeljstva. Osobito je važno da pravni okvir omogućí zaštitu prije uspostavljenih obiteljskih odnosa, osobito u situacijama u kojima je između djeteta i osobe koja ima status roditelja tijekom duljeg razdoblja razvijena stvarna obiteljska zajednica i emocionalna povezanost. Takav pristup bio bi u skladu i sa stajalištima izraženima u praksi ESLJP-a, koji u predmetima koji se odnose na utvrđivanje ili osporavanje roditeljstva naglašava potrebu uspostavljanja pravične ravnoteže između interesa pravne sigurnosti i stabilnosti obiteljskih odnosa s jedne strane te prava pojedinca na utvrđenje vlastita identiteta i biološkog podrijetla s druge strane. U tom kontekstu ESLJP osobitu važnost pridaje upravo postojanju stvarnih i stabilnih obiteljskih odnosa koji su tijekom vremena razvijeni između djeteta i osobe koja ima status roditelja, smatrajući ih relevantnim čimbenikom pri procjeni opravdanosti naknadne intervencije u već uspostavljene pravne veze.

Slijedom navedenoga, razmatranje mogućnosti ukidanja objektivnih rokova za osporavanje očinstva u hrvatskom zakonodavstvu trebalo bi biti praćeno promišljenim normativnim rješenjima koja bi omogućila ostvarivanje prava na utvrđenje biološke istine, ali istodobno očuvala stabilnost već uspostavljenih obiteljskih odnosa i pravnu sigurnost članova obitelji.

Problematika rokova za osporavanje i utvrđivanje podrijetla djeteta ne predstavlja izolirano pitanje, već dio šireg normativnog okvira koji uređuje pravne odnose u području podrijetla djeteta. Osim neusklađenosti s europskim standardima u ovom području, uočljive su i određene neusklađenosti predmetnog pravnog uređenja s rješenjima u drugim pravnim područjima unutar nacionalnog pravnog sustava. Sve navedeno upućuje na to da je potrebna sveobuhvatnija reforma pravnog uređenja utvrđivanja i osporavanja podrijetla koja će po-

čivati na zaključcima izvedenima iz objektivnih znanstvenih rasprava. U tom je smislu važno nastaviti provoditi istraživanja koja će analizu ovog područja učiniti sustavnom i sveobuhvatnom. Fokus jedne od budućih analiza trebala bi biti relevantna sudska i upravna postupanja za zaštitu prava na saznanje istine o podrijetlu u kojima će se među ostalim propitati njihova učestalost, razlozi i tko su podnositelji zahtjeva za takvo postupanje, duljina trajanja i učinkovitost postupaka, te svakako pravni položaj i opseg zaštite procesnih prava djeteta uključenih u iste.

LITERATURA

Knjige, znanstveni i stručni i članci

- Aras Kramar, S., *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga II)*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2022.
- Besson, S., *Enforcing the Child's Right to Know Her Origins: Contrasting Approaches Under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights*, *International Journal of Law, Policy and the Family*, vol. 27, br. 2, 2007., str. 137 – 159.
- Čulo Margaletić, A.; Preložnjak, B.; Šimović, I., *Presumption of Motherhood on Crossroad of Surrogacy Arrangements in EU*, u: Duić, D.; Petrašević, T. (ur.), *EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC 3)*, Pravni fakultet Osijek, Osijek, 2019., str. 778 – 802.
- Fuglinszky, A., *Hungarian law and practice of civil partnerships with special regard to same-sex couples*, *Cuadernos de derecho transnacional*, vol. 9, br. 2, 2017., str. 278 – 313.
- Hodgkin, R.; Newel, P., *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, UNICEF, Geneva, 2007.
- Hrabar, D., *Izvanbračna zajednica*, u: Hrabar, D. (ur.), *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021., str. 101 – 110.
- Hrabar, D., *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- Hrabar, D., *Podrijetlo djeteta začetog uz medicinski pomognutu oplodnju*, u: Šimunić, V. et al. (ur.), *Reprodukcijaska endokrinologija i neplodnost – Medicinski pomognuta oplodnja IVF*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 671 – 676.
- Hrabar, D., *Pravni dosezi medicinske oplodnje u Hrvatskoj*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 60, br. 2, 2010., str. 415 – 442.
- Hrabar, D.; Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Narodne novine, Zagreb, 2019.

- Jakovac-Lozić, D., *Prosudbe Europskog suda za ljudska prava temeljene na dosezima suvremenih dokaznih sredstava u paternitetskim postupcima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 4, 2011., str. 1131 – 1180.
- Korać Graovac, A., *Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana)*, Dijete i društvo, vol. 11, br. 1-2, 2009., str. 279 – 282.
- Lucić, N., *Child's Special Guardian – International and European Expectations and Croatian Reality*, Balkan Social Science Review, vol. 17, 2021., str. 97 – 117.
- Lucić, N., *Izvanbračna zajednica i pravna sigurnost*, Narodne novine, Zagreb, 2020.
- Lucić, N.; Rešetar, B., *Utvrđivanje podrijetla djeteta u novom Obiteljskom zakonu*, Hrvatska pravna revija, vol. 16, br. 3, 2016., str. 133 – 148.
- Lulić, M.; Muhvić, D., *Pravo na identitet u sustavu ljudskih prava s posebnim osvrtom na selektivnu praksu Europskog suda za ljudska prava*, u: Barbić, J.; Župan, M. (ur.), *Identitet u prekograničnim privatnopravnim odnosima*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2021., str. 47 – 76.
- Novak, B., *Offene Fragen der Anerkennung der Elternschaft in der Republik Slowenien*, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. 8, posebni broj, 2017., str. 35 – 50.
- Preložnjak, B., *Modern challenges in the implementation of the child's right to know his origin*, u: Duić, D.; Petrašević, T. (ur.), *EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC 4)*, Pravni fakultet Osijek, Osijek, 2020., str. 1175 – 1203.
- Rešetar, B., *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I)*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2022.
- Sormunen, M., *Understanding the Best Interests of the Child as a Procedural Obligation: The Example of the European Court of Human Rights*, Human Rights Law Review, vol. 20, br. 4, 2020., str. 745 – 768.
- Šimonović, D., *Medicinski pomognuto začeće*, Organizator, Zagreb, 1997.
- Šimović, I.; Kokić, J., *EU Family Law and the Protection of Traditional Family Values*, InterEULawEast: Journal for the international and european law, economics and market integrations, vol. 12, br. 2, 2025., str. 37 – 77.
- Tobin, J.; McNair, R., *Public International Law and the Regulation of Private Spaces: Does The Convention on the Rights of the Child Impose an Obligation on States to Allow Gay and Lesbian Couples to Adopt?*, International Journal of Law, Policy and the Family, vol. 23, br. 1, 2009., str. 110 – 131.
- Tobin, J.; Seow, F., *Article 7: The Rights to Birth Registration, a Name, Nationality, and to Know and Be Cared for by Parents*, u: Tobin, J. (ur.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2019., str. 51 – 58.

Ziemele, I., *The Right to Birth Registration, Name and Nationality, and the Right to Know and Be Cared for by Parents*, u: Alen, A.; Vande Lanotte, J.; Verhellen, E.; Ang, F.; Berghmans, E.; Verheyde, M. (ur.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007., str. 1 – 37.

Propisi

Konvencija UN-a o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 15/1990, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998.

Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 1/2010.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.

Povelja Europske unije o temeljnim pravima, Službeni list Europske unije, C 202/389 od 7. lipnja 2016.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini; Dodatni protokol uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine o zabrani kloniranja ljudskih bića i Dodatni protokol uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine u svezi presađivanja organa i tkiva ljudskog podrijetla, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 13/2003.

Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023.

Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, Narodne novine, br. 156/2023.

Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023.

Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 162/1998 (nevažeći propis).

Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011, 25/2013, 75/2014, 5/2015 (nevažeći propis).

Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 75/2014 (nevažeći propis).

Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine, br. 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998 (nevažeći propis).

Austrijski Građanski zakonik (njem. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)*). Dostupno: Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Fassung vom 2. 5. 2025, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (2. svibnja 2025.).

Njemački Građanski zakonik (njem. *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*). Dostupno: Bürgerliches Gesetzbuch, <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (2. svibnja 2025.).

Slovenski Obiteljski zakon (slov. *Družinski zakonik*), Uradni list Republike Slovenije, br. 15/2017, 21/2018, 22/2019, 67/2019, 200/2020, 94/2022, 5/2023.

Srpski Obiteljski zakon (srp. *Porodični zakon*), Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon, 6/2015.

Švicarski Građanski zakonik (njem. *Zivilgesetzbuch (ZGB)*). Dostupno: Schweizerisches Zivilgesetzbuch, https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de (2. svibnja 2025.).

Nizozemski Građanski zakonik (niz. *Burgerlijk Wetboek*). Dostupno: Burgerlijk Wetboek Boek 1, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2024-01-01> (2. svibnja 2025.).

Opći komentar Odbora UN-a za prava djeteta br. 14 (2013) o pravu djeteta da njegovi ili njeni najbolji interesi moraju imati prednost, CRC/C/GC/14, 29. svibnja 2013.

Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana), Council of Europe Treaty Series – CETS No. 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008. Dostupno: Details of Treaty No. 202, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=202> (2. svibnja 2025.).

Praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske

Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-I-3941/2015 od 18. travnja 2023. i dva izdvojena mišljenja sudaca, Narodne novine br. 49/2023

Praksa Europskog suda za ljudska prava

Boljević protiv Srbije, zahtjev br. 47443/14, presuda ESLJP-a od 16. lipnja 2020.
Fröhlich protiv Njemačke, zahtjev br. 16112/15, presuda ESLJP-a od 26. srpnja 2018.

- Kordek protiv Poljske, zahtjev br. 54056/15, presuda ESLJP-a od 17. listopada 2017.
- R.L. i drugi protiv Danske, zahtjev br. 52629/11, presuda ESLJP-a od 17. ožujka 2017.
- Mandet protiv Francuske, zahtjev br. 30955/12, presuda ESLJP-a od 14. siječnja 2016.
- Canonne protiv Francuske, zahtjev br. 22037/13, presuda ESLJP-a od 25. lipnja 2015.
- Ostance protiv Rumunjske, zahtjev br. 12547/06, presuda ESLJP-a od 25. veljače 2014.
- Krušković protiv Hrvatske, zahtjev br. 46185/08, presuda ESLJP-a od 21. rujna 2011.
- Kearns protiv Francuske, zahtjev br. 35991/04, presuda ESLJP-a od 10. siječnja 2008.
- Jevremović protiv Srbije, zahtjev br. 3150/05, presuda ESLJP-a od 17. srpnja 2007.
- Jäggi protiv Švicarske, zahtjev br. 58757/00, presuda ESLJP-a od 13. lipnja 2006.
- Ebru i Tayfun Engin Çolak protiv Turske, zahtjev br. 60176/00, presuda ESLJP-a od 30. svibnja 2006.
- Mizzi protiv Malte, zahtjev br. 26111/02, presuda ESLJP-a od 30. siječnja 2006.
- Mikulić protiv Hrvatske, zahtjev br. 53176/99, presuda ESLJP-a od 7. veljače 2002.
- Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 10454/83, presuda ESLJP-a od 7. srpnja 1989.
- Johnston i drugi protiv Irske, zahtjev br. 9697/82, presuda ESLJP-a od 18. studenoga 1986.

Praksa Suda EU-a

- V.M.A. protiv Stolična obština, rajon “Pančarevo”, C-490/20, presuda Suda Europske unije od 14. prosinca 2021.

Mrežni izvori

- Konačni prijedlog Obiteljskog zakona, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2014. Dostupno: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//151%20-%20202.pdf> (28. travnja 2025.).

- Merckx, E., Fröhlich v. Germany: (Ab)using the child's best interests to safeguard those of others, 2018. Dostupno: Strasbourg Observers, <https://strasbourgo-bservers.com/2018/11/20/frohlich-v-germany-abusing-the-childs-best-interests-to-safeguard-those-of-others/> (5. svibnja 2025.).
- Our World in Data – How important family is to people in life, 2022., <https://ourworldindata.org/grapher/how-important-family-is-to-people-in-life> (28. travnja 2025.).
- Prijedlog uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu COM (2022) 695, Bruxelles, 7. prosinca 2022. Dostupno: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication-n/01d08890-76e7-11ed-9887-01aa75ed71a1/language-hr> (28. travnja 2025.).
- Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2023. Dostupno: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2023-11-03/095702/PZ_578.pdf (28. travnja 2025.).
- Principles for the protection of the rights of the child born through surrogacy (Verona principles), https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2021-03/VeronaPrinciples_25February2021.pdf (28. travnja 2025.).
- Report on Principles Concerning the Establishment and Legal Consequences of Parentage – “The White Paper”, Vijeće Europe, Odbor stručnjaka za obiteljsko pravo, Strasbourg, 2006. Dostupno: <https://rm.coe.int/16807004c6> (28. travnja 2025.).
- Stajalište Republike Hrvatske o Prijedlogu uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu COM (2022) 695, <https://edoc.sabor.hr/Views/DEUView.aspx?type=HTML&id=2030311> (28. travnja 2025.).
- Urteil vom 9. April 2024, https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2024/04/rs20240409_1bvr201721.html (28. travnja 2025.).

Summary

Nataša Lucić *

DETERMINING THE TRUTH ABOUT THE CHILD'S ORIGIN – HAVE WE DEVELOPED SUFFICIENTLY EFFECTIVE MECHANISMS?

The family relationship between parents and a child begins with the child's birth, and the rules regulating the institutes for establishing the truth about the origin are the basis for determination the legal dimension of this relationship, which places it under protection in various legal spheres. Therefore, it is important that these norms enable timely harmonization of the factual and legal circumstances, and open up space for the realization of the human right to private and family life.

The paper deals with the issue of the effectiveness of national mechanisms for protecting the identity of an individual through the right to know the truth about the origin, and the compliance of national solutions with international and European standards of protection in the subject area. Relevant global and regional international documents are analyzed, as well as the practice of the European Court of Human Rights, which is significant for the future development of Croatian family legislation in the part that regulates the mechanisms for establishing and contesting maternity and paternity. An assessment of the current legal framework is given, and the necessity of legal reforms is indicated in order to ensure more effective protection of the right to know the origin and the protection of the identity of an individual. The paper also emphasizes the importance of conducting further analyses that will encourage the necessary legislative changes.

Key words: origin; maternity; paternity; identity; family legislation

---

* Nataša Lucić, Ph. D., Associate Professor, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Stjepana Radića 13, 31 000 Osijek; nlucic@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0009-0008-9528-3811